

**Dave Bookless
i Renew Our World**

**UČINITI SVIJET
DRUGAČIJIM**

Ako želite proširiti, povećati i produbiti svoj pogled na Boga i njegovu istinsku brigu, ne samo za čovjeka, već za cjelokupno stvorenje; ovo je knjižica koju svakako trebate pročitati.

Dok čitate ove vrlo strukturirane i biblijski utemeljene istine o Bogu i njegovom stvorenju, bit ćete zazvani na duboko promišljanje o vašem utjecaju, brizi i djelovanju u Njegovom svijetu, ali i potaknuti da, kao oni koji su stvoreni na Njegovu sliku, tu obnovljenu sliku pokažete u pravom svjetlu Njegovom cjelokupnom stvorenju.

Ja zasigurno jesam.

Ratko Medan

Pastor EPC Stijena spasenja

U našoj evanđeoskoj tradiciji kršćanstva pristup ekleziologiji i životu crkve često nas naglaskom usredotočuje na vrlo lokalno promišljanje i djelovanje. Kvalitetna i izazovna pitanja postavljena u ovoj knjižici uspješno nas pomiču iz naših uskih i parohijalnih izazova na perspektivu Stvoritelja koji nikad nije zaboravio da je cjelokupno stvorenje to koje uzdiše u mukama. Knjižica je kvalitetan poticaj kršćanima na aktivno sudjelovanje u Božjem sveobuhvatnom planu koji “novim čini sve”.

Filip Grujić

Pastor Baptističke crkve Zagreb

Izdavač: Evangeosko teološko veleučilište
Za nakladnika: dr. sc. Dalibor Kraljik
Urednica: dr. sc. Melody Wachsmuth
Prevoditelj: Speranca Tomin
Lektura: Vlasta Kuzmič
Grafička priprema: Momir Blažek

ISBN 978-953-6110-28-5

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001233555.

**Dave Bookless
i Renew Our World**

UČINITI SVIJET DRUGAČIJIM

Osijek, 2024.

SADRŽAJ

Predgovor hrvatskom izdanju.....	7
Uvod.....	10

PRVI DIO:

Kontekst: živimo u „zanimljivim vremenima“	12
Bolje povezani?	13
Bolje informirani?	15
Sve nestabilnije	17
Potreseni bolešću COVID-19.....	20
Ekološki kaos	27

DRUGI DIO

Velika biblijska priča.....	40
Velika biblijska priča.....	46
Stvorenje.....	50
Savez.....	53
Isus Krist.....	55
Crkva.....	58
Povratak i završetak	61
Povratak na staru biblijsku priču	65

TREĆI DIO

Što to znači za Crkvu?	68
Zaključak	82

PREDGOVOR HRVATSKOM IZDANJU

Ova se knjiga, iako možda na prvi pogled mala, ustvari bavi jako velikim i važnim pitanjima. Ona ne samo da se bavi ekološkim pitanjima, nego se uistinu bavi pitanjima kako učiniti svijet boljim, odnosno, kako obnoviti naš svijet u kojemu živimo. Zvuči pomalo ambiciozno, zar ne? No, ova knjiga, odnosno njezin glavni autor i suradnici, hrabra je i odvažna u svojim nastojanjima poticanja na promjenu i činjenje boljim našega svijeta jer zna da istinska promjena kreće od pojedinca.

Iako pomalo zastrašujuća, dijagnoza simptoma „bolesti“ našega svijeta klinički je točna. Dijagnozu je bolesti teško prihvatiti, pogotovo kada je ona teška i loša za bolesnika, no upravo je to često prvi korak do ozdravljenja. Tako je i s dijagnozom stanja suvremenoga svijeta koji zaista živi u „zanimljivim“, ali itekako izazovnim vremenima. Uistinu se čini da su danas, više nego ikada, ljudi bolje povezani, ali unatoč tome ipak udaljeni, dobro informirani, a ipak ignorantni, stabilni, a tako fragilni. Upravo nam je sve to pandemija COVID-19 nekako najbolje pokazala, pa i u neku ruku dokazala. Pandemija je, čini se, prošla, iako je ostavila za sobom brojne žrtve, utjecala na međuljudske odnose, promijenila načine međusobne komunikacije, jednostavno rečeno učinila svijet nepovratno drugačijim mjestom. Pandemija je došla, nadamo se i zauvijek prošla, živjeli smo u njoj i kroz nju, bila nam je dugo vremena glavnim fokusom i imala snažan utjecaj na naše živote, dok je danas gotovo niti ne spominjemo. No, ono usred čega i dalje već desetljećima neprekidno živimo i kroz što prolazimo jest ekološki kaos permanentno prisutan oko nas.

Klimatska kriza, jeste li je primijetili? Niste? A, jeste možda primijetili kako su ljeta sve toplija, kako su suše sve češće, kako sve više imamo nezapamćena olujna snažna nevremena, kako rijeke uz koje smo navikli normalno živjeti nekako prečesto poplavljuju i tjeraju nas podizati i graditi nove i veće nasipe, kako nekako prečesto gore šume, čak ne samo ljeti, i ne čak samo u južnim prirodno toplijim dijelovima zemlje? Možda ne živite u blizini mora, pa niste primijetili kako razina mora iz godine u godinu polako raste, ili možda ne živite u poljoprivrednim krajevima pa niste mogli primijetiti kako jedne godine usjeve, voćnjake i vrtove uništi suša, druge godine tuča, treće pak godine poplava... No, zasigurno ste primijetili da je cijena voća i povrća, te hrane općenito, sve veća i veća, zar ne? Mi, pripadnici ljudske vrste, obično tek i počnemo primjećivati neke stvari tek kad nas se počnu izravno materijalno ticati, a dok se to ne dogodi ne smatramo to svojim problemom o kojemu trebamo posebno brinuti ili koji trebamo rješavati.

Da, dijagnoza ekološkog zdravlja našega svijeta nije dobra, ali nije terminalna... još. I o tome upravo i govori ova knjiga, da unatoč bolesti ipak ima nade za ovaj svijet. I upravo su kršćani ljudi koji bi prvi trebali imati nadu i proklamirati tu nadu. No, kao što mudrac reče, „mišlju kamen s puta ne pomakoh“, tako je i u ovom slučaju osim priče i lamentiranja, potrebno i konkretno aktivno djelovanje. Kršćani katkada smatraju da se njih ne tiče ekologija, da se njome trebaju baviti drugi, valjda nekakvi „zeleni“ humanisti i aktivisti, dok kršćani imaju drugačije, nekakvo duhovno poslanje na ovoj zemlji. Naprotiv! Kršćani su ti koji bi se prvi trebali baviti ekologijom, zaštitom i čuvanjem okoliša, jer je to okoliš, jer je to zemlja, jer je to planet i svemir koji im je Bog dao da mu ga čuvaju i paze na njega. Ako vjerujemo da je Bog

stvorio nebo i zemlju, u stvari sve vidljivo i nevidljivo, na nebu, na zemlji, pod zemljom, čak i u svemiru, i svemir sam, nije li onda logično da brinemo o tome što nam je Bog dao da uživamo, da uređujemo, obrađujemo, upravljamo time u Njegovo ime? Ako bi ga Bog tražio natrag od nas, u kakvom smo ga stanju primili, a u kakvom bismo mu ga stanju vratili? Ne, nisu krivi neki drugi ljudi, niti politički i gospodarski sustavi, kompanije i organizacije, nego smo krivi svi mi pojedinačno, a kršćani toga trebaju biti najsvjesniji. Ne, ne kažem da su kršćani najviše krivi, što neki sekularni glasovi već uporno barem 50 godina tvrde, već kažem da kršćani trebaju biti najsvjesniji u kakvoj se situaciji nalazi svijet u kojem živimo i kad postanu toga svjesni i željni djelovati, upravo će oni biti najvećim doprinositeljima ozdravljanju toga svijeta.

Ova knjiga ne daje samo dijagnozu i pozadinu ekoloških problema, već nudi i biblijski temelj na kojemu je moguće graditi promjenu i rješavati te probleme. Autor knjige čitatelja stalno ljubazno podsjeća i poučava, kroz brojna pitanja potiče na promišljanje, ali i djelovanje, ukazuje mu na njegovu ulogu kao kršćanina, te na ulogu njegove lokalne crkve, ali i sveopće Crkve. Također, nastoji čitatelju pažljivo i nježno ispravljati možebitno iskrivljenu eshatologiju, eshatologiju koja iz budućnosti izrazi to utječe na sadašnjost. Vjerujem da će ova mala knjiga itekako vrijedna čitanja imati veliki utjecaj na (kršćanske) pojedince, a samim time i na crkve, te u konačnici i na Crkvu. Ne budimo u beznađu, ne čekajmo samo da se promjene nekako same od sebe dogode, već sami budimo tom promjenom i pokretačima promjena, iz ljubavi i poslušnosti prema našem Stvoritelju i svemu od Njega stvorenome.

dr.sc. Dalibor Kraljik,

Dekan Evanđeoskog teološkog veleučilišta, Osijek

UVOD

Ujedinjeni smo u vjerovanju da je sada došlo ključno vrijeme za svijet, ono što Biblija naziva trenutak *kairosa*, te da Bog zove cjelokupnu Crkvu da sluša, moli i djeluje. To nam je hitna potreba, jer vidimo da u svakom dijelu svijeta Božje stvorenje uzdiše, a ljudi pate.

Ovu je knjižicu napisala jedna osoba¹, ali na njezino stvaranje, oblikovanje i revizije, utjecali su kršćani sa svakog naseljenog kontinenta, koji su zajedno molili, govorili, slušali i radili. Iz raznih smo zemalja i različitih kršćanskih tradicija, ali dije limo strast za:

- Božju Riječ (Bibliju i Isusa kao živu Riječ),
- Božji narod (Crkvu, ali i svako ljudsko biće, jer smo svi stvoreni na Božju sliku) i
- Božji svijet (taj krhak, predivan i kompleksan planet o kojemu ovisimo, koji dijelimo i za kojeg smo pozvani brinuti).

---

¹ Dave Bookless rodio se i živio u Indiji do svoje desete godine, a od tada živi u Ujedinjenom Kraljevstvu, što uključuje i prošlih 30 godina u multikulturalnom predgrađu Londona, gdje veće zajednice čine ljudi iz Indije, Somalije, Šri Lanke i Pakistana. Dave žarko želi primijeniti Radosnu Vijest o Isusu na svaki dio života. Oženjen je i ima četiri odrasle kćeri, rukopoložen je pastor, ima doktorat iz teologije, napisao je nekoliko knjiga (koje su sada prevedene na mnoge jezike), govorio je u više od 40 zemalja diljem šest kontinenata. Radi za A Rocha International, međunarodnu kršćansku organizaciju za očuvanje okoliša, i proveo je većinu od posljednjih 10 godina kao suvoditelj globalne mreže za Lausanski pokret i Svjetsku evanđeosku alijansu, uključujući organizaciju konferencija o brizi za stvorenje u svih 12 regija svijeta.

PITANJA

- Gdje osjećate da stvorenje uzdiše i da ljudi pate, gledajući svoje područje ili nacionalni kontekst?
- Što mislite kako se Bog osjeća u vezi s tim?
- Kako Bog poziva vas i vašu crkvu da odgovorite?

Kada pričamo priče, od kojih će neke biti uključene i u ovoj knjizi, i dok čitamo izvještaje globalnih organizacija, od kojih ćemo nekoliko ovdje sažeto iznijeti, jednostavno je osjećati se preplavljeno. Ono što se trenutno događa, već je tragedija nezamislivih razmjera. Ipak, naša poruka nije poruka očaja, već, na kraju krajeva, to je poruka nade. Dok čitate ovu kratku knjigu, ona će vas povesti na putovanje. Možda ćete se suočiti s nekim neugodnim novim činjenicama ili ćete se podsjetiti onoga što znate, ali izbjegavate. Vratit ćemo vas nazad do Biblije da vidite kako se priča o onome što vidimo u svijetu danas, uklapa unutar velike Božje priče koja se proteže od Postanka do Otkrivenja, stvorenja do novog stvorenja. Ohrabrit ćemo vas da postavljate pitanja, da razmišljate o vlastitim izborima te o prioritetima vaše crkve ili organizacije. I konačno, pročitat ćete priče ohrabrenja i nade, ukorijenjene u Pismu i Božjem djelovanju danas diljem svijeta, za koje se molimo da će vas inspirirati da se uključite u brigu za sve stvorenje.

PRVI DIO

**KONTEKST:
ŽIVIMO U
„ZANIMLJIVIM
VREMENIMA“**

BOLJE POVEZANI?

Prisjetite se kako su živjeli vaši bake i djedovi kada su bili mladi. Vrlo je vjerojatno da su se njihovi životi jako razlikovali od vašeg. Moguće je da su živjeli u jednom mjestu, možda čak i u istoj kući, cijeli svoj život. Takav način života danas postaje vrlo neobičan. Vjerojatnije je da su živjeli u ruralnoj zajednici, za razliku od vas, i vrlo je vjerojatno da je to bilo mjesto na kojem su živjele mnoge generacije njihovih predaka. Danas više od polovine svjetske populacije živi u gradovima, gdje se svakodnevno susreću ljudi različitih kultura, jezika, plemena i vjera. Prešli smo iz duboko ukorijenjene kulture, u mobilnu globalnu kulturu bez dubokih korijena.

Ako su vaši bake i djedovi putovali izvan svoje zemlje, to je vjerojatno bilo tijekom vremena rata ili kao vojnici ili kao izbjeglice, ili moguće kao tražitelji boljeg života. Velika putovanja u druge zemlje, za posao i razonodu, luksuz je modernog vremena. Čak i gledanje drugih zemalja na televizoru ili *online*, što mi uzimamo zdravo za gotovo, staro je samo dvije generacije. Prije toga, skoro za sve ljude, bilo što izvan lokalnoga bilo je strano, egzotično i filtrirano kroz riječi i fotografije drugih. Danas možemo putovati svijetom jednim klikom, putovanje zrakoplovom – bar za neke – puno je dostupnije i pristupačnije, a naši ekrani ravno do nas donose slike drugih mjesta i naroda.

U Djelima 17, 26-27, apostol Pavao propovijeda u Ateni i kaže: „On je izveo sav ljudski rod od jednoga čovjeka i nastanio ga po svojoj površini zemaljskoj, pošto je ljudima odredio ustaljena godišnja doba i međe postojbine njihove, s nakanom da traže Boga, ne bi li ga možda napipali i našli, jer zbilja nije daleko ni

od jednog od nas.“ To ukazuje (kao u Starom zavjetu) da mi ne ulazimo u odnos s Bogom u vakuumu, već na određenom mjestu ili kontekstu – nešto što mnoge starosjedilačke zajednice jako dobro razumiju.

PITANJA

- Je li bitno da mnogi od nas danas nemaju te „korijene“ na jednom mjestu?
- Što Pavlove riječi znače danas za izbjeglice, ekonomske migrante ili ljude koji žive daleko od doma?
- Gdje je za vas „dom“?
- Ima li vaš odnos sa zemljom i dojam pripadanja ili „korijenja“ bilo kakve veze s vašim odnosom s Bogom?
- Je li teže pronaći Boga kada nemamo duboko korijenje na određenom mjestu ili zajednicu?

BOLJE INFORMIRANI?

Mobiteli, WiFi, mnogi televizijski programi, društvene mreže i internet preoblikovali su način na koji komuniciramo. U sekundama možemo odgovoriti na pitanja, za koja je prije trebalo otići u knjižnicu i tražiti kroz mnoge knjige. Ponekad se osjećamo preplavljeno količinom podataka, očekivanjem instantnih odgovora i aplikacijama društvenih mreža koje nas bombardiraju vijestima i mišljenjima.

Kako znamo kome vjerovati? Vlasnici novina i televizijskih postaja kontroliraju kako su priče ispričane te koje ćemo priče uopće čuti, a koje nećemo. Vlade se miješaju u organizaciju medija kako bi ušutkali neke priče, a dali visoko mjesto drugima. Naše društvene mreže često postaju „mjesto jeke“ gdje mi odabiremo „prijatelje“ koji se slažu s onime što mi već mislimo, a onda smo šokirani kada otkrijemo da ne dijele svi naše mišljenje. Postoje dva područja oko kojeg se to događa u velikom razmjeru: klimatske promjene i pandemija bolesti COVID-19.

Dok su svjetske znanstvene zajednice ujedinjene u mišljenjima o velikim prijetnjama klimatskih promjena i COVID-a, mnogi od nas svoje vijesti dobivamo s Facebooka, WhatsAppa ili drugih medijskih izvora koji guraju svoje programe. To može uzrokovati zbunjenost i potkopati društveno pouzdanje u ono što se zaista događa. Naravno, lažne vijesti uvijek su postojale. Vlade i oni koji im se suprotstavljaju, koristili su propagandu kako bi dali svoju verziju priče i ugušili druge. Ipak, neki kažu da se danas nalazimo u svijetu post-istine, gdje ljudi preferiraju vjerovati ono što je ugodno i udobno, umjesto onoga što je istinito.

PITANJA

- Kakav je vaš odnos s društvenim mrežama i odakle dobivate svoje vijesti?
- Kako znamo kome vjerovati?
- Možemo li pretpostaviti da kršćani uvijek govore istinu?
- Kao što se dogodilo u razdoblju kolonijalizma, može li biti da dobro financirane kršćanske organizacije još uvijek povremeno zlorabe svoju moć za kulturne i političke ciljeve?
- Kako se ove Isusove riječi mogu primijeniti? „Čuvajte se lažnih proroka što vam dolaze u ovčjem runu, a unutra su grabežljivi vuci“ i „prepoznat ćete ih po njihovim plodovima“ (Matej 7, 15 i 20).

SVE NESTABILNIJE

U mnogim dijelovima svijeta, kasno dvadeseto stoljeće bilo je vrijeme relativne stabilnosti i optimizma. Nakon terora dvaju svjetskih ratova, kraja starih carstava, i neovisnošću mnogih zemalja poslije kolonijalizma, došlo je vrijeme kada su institucije poput Ujedinjenih naroda i cvjetajuća globalna trgovina donijeli povećanje životnog standarda, bolji zdravstveni sustav i obrazovanje, a u mnogim mjestima mir. Naravno, to nikada nije bilo istina za sve ljude, ali sada vidimo da se 21. stoljeće pretvara u vrijeme velike neizvjesnosti, nesigurnosti i nejednakosti diljem svijeta. To vidimo na mnoge načine:

1. Društvena nejednakost raste:

najbogatiji jedan posto svjetske populacije drži toliko bogatstva kao i ostatak svijeta zajedno [Oxfam, 2023.], a jaz se svake godine sve više širi. Svjetski ekonomski sustav olakšava superbogovima da ne plate poreze što utječe na politiku. U međuvremenu, istraživanja pokazuju da razina sreće unutar zemlje opada kako se širi jaz između bogatih i siromašnih². Tamo gdje raste nejednakost, neke grupe uvijek pate više, obično žene, djeca, etničke manjine, ljudi s invaliditetima i starosjedilačke zajednice. U mnogim zemljama, ljudi koji žive na ruralnim područjima više ne mogu zaraditi za život od rada na zemlji, zato gradovi rastu, jer ljudi traže posao, a samo nekolicina može uspjeti. Naravno, rastu gradova doprinose i drugi čimbenici kao: konflikti, nestabilnost, nepravedne strukture te mitovi o urbanom prosperitetu koje nam prodaju mediji. Više od polovine svjetske populacije

² Harvard Business Review, 2016: <https://hbr.org/2016/01/income-inequality-makes-whole-countries-less-happy>

sada živi u urbanim područjima. Većina je dio urbanih siromaha, iskorijenjenih iz zemlje svojih predaka i ranjivih na izrabljivanje od stanodavaca, poslodavaca, zajmodavaca i radikalnih i ekstremnih grupa.

2. Financijski su sustavi opasno riskantni i ne rade ono što bi trebali.

Kada se 2008. dogodio globalni ekonomski slom, mnogi obični ljudi ostali su bez svojih domova i uštedevine, dok su velike banke i bogate financijere iz krize većinski izvukle vlade. Današnja globalna ekonomija vodi do rastuće nejednakosti, uništenja okoliša i, na nekim mjestima, financiranje konflikta i razdora. Globalni kapitalizam temelji se na ideji da se rast može događati bezgranično, dok živimo u svijetu koji ima granice – ponekad se to zovu planetarne granice – i ne možemo nastaviti izrabljivati i uništavati, uz sve veću proizvodnju otpada, bez opasnih rizika. Pandemija koronavirusa jasna je ilustracija slabosti ekonomskog sustava koji ne gleda pravu cijenu eksploatacije prirode i ne može se nositi ni s malim virusom, koji se zbog globalnog putovanja i trgovine, brzinski širi svijetom. To ilustrira da je sve u našem svijetu povezano sa svim drugim. Ne možemo uništavati prirodu bez da to ima učinak na ekonomiju i društvo.

3. Raste politički ekstremizam.

Kada su društva i ekonomije nestabilne, ljudi traže grupe koje mogu okriviti. U doba Rimskog Carstva, kršćane se krivilo i napadalo za bolesti i vojne gubitke. U nacističkoj Njemačkoj proganjalo se Židove, Rome i homoseksualce, ljude s invaliditetima i druge. I danas, također, populistički, autoritarni „jaki muškarci“, pokušavaju iskoristiti neizvjesnost i zlorabiti razlike. Nekada to

uključuje „oštrjenje“ razlika u religiji ili jeziku, ili može voditi do toga da se starosjedilačke grupe raseljavaju sa zemlje njihovih predaka. Brojne su zemlje vidjele pomak od demokracije, ogroman rast moći velikih kompanija ili države, napade na kritičare i novinare, te tendenciju napadanja određene grupe kao „problema“, često na temelju etniciteta ili religije. To vodi do rasta nacionalizma, etnocentrizma i ksenofobije (straha od stranaca), što je na mnogim mjestima glavni uzrok rapidnog porasta migracija i izbjeglica.

PITANJA:

- Koji su znakovi društvene i ekonomske nestabilnosti i političkog ekstremizma tamo gdje vi živite?
- Kako crkve odgovaraju na to?
- Poučavaju li biblijsku poruku o Božjem srcu za pravdu i za siromašne (Psalam 82, 3, Izaija 1, 17, Mihej 6, 8, Matej 25,31-46)?
- Uključuju li se u djelovanje po tim pitanjima, možda u programe koji pomažu siromašnima i izbjeglicama?
- Imaju li crkve slobodu govoriti istinu ili se suočavaju s progonom ako ne slijede vlasti ili društvene konvencije?
- Događaju li se političke rasprave u vašoj crkvi, vlada li jedna politička strana u vašoj crkvi ili se na politiku gleda kao na nešto što kršćani trebaju izbjegavati?
- Što evanđelje o Isusu Kristu i njegova poruka o Kraljevstvu Božjem govore o tim pitanjima?

POTRESENI BOLEŠĆU COVID-19

Pandemija koronavirusa preokrenula je svijet naglavce i dodatno otežala već postojeće teškoće. Opisana je kao da su svi bili u istoj oluji, ali u vrlo drugačijim brodovima. Neke su zemlje imale izvrsno zdravstvo za sve, dok su negdje drugdje samo bogati mogli dobiti zdravstvenu pomoć. U mnogim je ruralnim područjima i siromašnijim zemljama teško izračunati broj slučajeva zaraze i smrti od COVID-a. Dok su bogate zemlje nudile ekonomsku potporu onima koji nisu mogli raditi, u većem dijelu svijeta strašno su patili oni čiji su prihodi odjednom nestali.

Što je s crkvom? Za većinu nas, crkva se tijekom pandemije drastično promijenila. Mnoge su se crkve preselile *online*. Neki su uvidjeli da je to napravilo novu virtualnu zajednicu, ali poslije COVID-a mnoge se crkve muče vratiti ljude nazad u zgradu. Diljem svijeta, crkve su bile u središtu zajedničkog djelovanja da se osigura hrana gladnima, briga za izolirane i utjeha za one koji tuguju. Ipak, među kršćanima je, također, bilo i mnogo zbunjenosti i nesuglasica.

PITANJA:

- Do kojih je pitanja ili problema dovela pandemija tvoju crkvu?
- Jesu li se promijenili stavovi tijekom vremena?
- Je li bilo pitanja je li pandemija došla ili bila znak od Boga?
- Je li dovela do rasprava o tome kada trebamo biti poslušni ili neposlušni vlastima?
- Jesu li nejednakosti koje je pandemija otkrila vodile razgovoru ili djelovanju o brizi za ranjive i marginalizirane?

Dio kršćanske povijesti je ideja da je pandemija Božja kazna ili znak kraja vremena. Otkad je Isus užišao na nebo, dolazila su vremena kada su vjernici bili uvjereni da je kraj blizu. Nekada bi ostavili domove i poslove kako bi otišli čekati Isusa. Često su prestali komunicirati s ostatkom svijeta, prestali voljeti svoje bližnje ili brinuti za udovice i siročad, i jednostavno se fokusirali na molitvu i čekanje. Do sada su svaki put bili u krivu. U Mateju 24, 36-44 Isus nas upozorava da će se Sin Čovječji vratiti kao lopov u noći i da nitko ne zna dana ni časa niti anđeli, čak ni Sin. Umjesto da tražimo znakove, Isus nas poziva da uvijek budemo spremni.

Što znači biti spreman? U sljedećem poglavlju, Matej 25, Isus priča tri priče kako bi objasnio. Prvo o mudrim i ludim djevicama, djeverušama, gdje je biti lud značilo pustiti svoju lampu da se ugasi, a biti mudar držati ju upaljenom. Sljedeće, gospodar ide na dugo putovanje i daje trima slugama vreće zlata koje trebaju čuvati. Dvojica su uspjela umnožiti zlato koje su dobili, dok je treći svoje zlato zakopao. Kada se gospodar vratio, pohvalio je mudrost onih koji su koristili svoje „talente“ zlata kako bi stvorili više, dok je trećeg slugu opisao kao lijenog i bezvrijednog te ga izbacio u tamu. Konačna je priča o posljednjem sudu, gdje su ljudi podijeljeni na ovce i jarce. Ovdje značenje triju usporedbi počinje biti jasno. Poznavati Isusa i biti spreman na njegov drugi dolazak znači biti viđen kako hraniš gladne, daješ vode žednima, primaš strance, oblačiš gole i posjećuješ one u zatvoru.

Drugim riječima, biti spreman za Isusov povratak i izbjegavanje Božjeg suda, znači dati sebe u službu slomljenom i potrebitom svijetu. Svoje duhovne lampe održavamo svijetlima tako što mi svijetlimo u svijetu, preoblikujući ga suosjećanjem

i Isusovom pravdom. Umnažamo talente koje nam je Bog dao dok sebe izlijevamo za dragocjenu službu njegovog Kraljevstva, umjesto da se zakopamo u crkvene sastanke i čekamo da se Isus vrati. Dokazujemo da smo Isusove ovce, ovce dobrog Pastira, tako što ga vidimo i služimo mu u odbačenima i ranjivima, slomljenima i patnicima.

Promatrajući vrijeme COVID-a, Bog nas neće suditi po tome koliko smo dobro držali naše zgrade otvorenima ili kako su lijepo izgledale naše web-službe, već po tome koliko smo se potrošili za dragocjenu službu Isusu, svijetleći njegovim svjetlom u tamne zakutke, ljubeći i služeći onima koji sumnjaju i umiru, brinući se za slomljene, tugujuće i ugnjetavane.

Kršćani mogu naučiti važne lekcije iz pandemije. Evo nekoliko koje su kršćani diljem svijeta raspoznali dok su čitali Pismo, molili i tražili razumijevanje za znakove vremena:

Mi ne upravljamo:

Ljudi danas vole misliti da mogu upravljati vlastitom sudbinom. Želimo vjerovati da, obrazovanjem, teškim radom, tehnologijom, medicinom i znanosti, možemo spriječiti probleme koji su mučili ljude u prošlosti. Sami sebe varamo misleći da razumijemo svijet dovoljno da možemo predvidjeti svaki problem i suočiti se s njime. Takvo razmišljanje podupire i mit napretka, da će stvari biti bolje i bolje, da možemo očekivati da će prihodi i životni standardi rasti, a da će globalni ekonomski sustav na kraju biti dobra vijest za sve.

U stvarnosti, život je krhak i ovisi o Božjoj milosti. U Jakovu 4, 13-15 čitamo: „Pazite sad, vi koji govorite: ‘Danas ili sutra poći ćemo u ovaj ili onaj grad, ondje ćemo provesti jednu godinu, trgovati i steći blago’, vi takvi koji ne znate što će biti sutra!

Pa što je vaš život? Vi ste dim koji se čas pokaže i zatim nestane. Mjesto da govorite: 'Ako Gospodin htjedne, živjet ćemo i činit ćemo ovo ili ono.'“ I Biblija i koronavirus dovode u pitanje mit ljudske kontrole nad prirodom. Bog nas je stvorio da ovisimo o njemu, ali i da ovisimo o Božjem stvorenju, gdje naš uspjeh, čak i samo preživljavanje, ovisi o tome kako se dobro brinemo za svijet.

Naše zdravlje ovisi o zdravlju prirode:

Minijaturan, skoro nevidljiv virus donio je kaos za ljudstvo, uništio ekonomije, obitelji i živote. Već više od 30 godina stručnjaci su upozoravali da nas naše uništavanje šuma i preveliko izrabljivanje okoliša zbog hrane izlaže „spremnici virusa“ u populacijama divljih životinja, koji mogu prijeći i zaraziti ljude, te da je neupitno da ćemo viđati globalne pandemije.³ Trebali smo vidjeti ranije bolesti poput ebole, SARS-a, virusa zapadnog Nila, Zike, MERS-a, pa čak i HIV-a, kao upozorenja što će doći. Sada je prekasno. Ne možemo kriviti Boga za ovu pandemiju ili ju vidjeti kao izravnu kaznu. Umjesto toga, trebali bismo kriviti sebe. Mi smo, a ne Bog, oni koji su pohlepno iskorištavali ekosustave i sami sebe učinili ranjivima.

Kršćansko evanđelje smisleno govori o odnosima: s Bogom, sa samim sobom, jedni s drugima i sa stvorenjem. Ekologija je znanost koja proučava odnose između organizama i njihovih okruženja. U tom smislu, kršćanstvo je duboko ekološka vjera. Kada naudimo bilo kojem od naših temeljnih odnosa, kroz sebičnost i pohlepu, suočavamo se s posljedicama, budući da su ti odnosi duboko međusobno povezani u mrežu života. Naši od-

---

³ <https://www.nationalgeographic.com/science/article/experts-warned-pandemic-decades-ago-why-not-ready-for-coronavirus/>

nosi s Bogom, s bližnjima diljem svijeta, sa zemljom, prašumama i stvorenjima koje nam je Bog povjerio na brigu, međusobno su povezani. Kako uništavamo tkanje o kojemu ovisi život, vidimo ekološki kolaps: raspadaju se svi naši najvažniji odnosi. Bog nas moćno podsjeća da ne upravljamo mi i da ovisimo o njegovom stvorenju.

Pozvani smo na tugovanje:

Biblijski odgovor na katastrofe koje nas zadese i na grijeh, koji nas tako duboko zahvaća, jest tugovanje. Biblijsko štovanje uvijek uključuju ne samo „hvalu i slavlje“, već i uzvike tugovanja, žaljenja i žalovanja (kao što je u 30 posto psalama). Trebali bismo tugovati dok se sjećamo brojeva zaraženih i umrlih od COVID-a, posebno među siromašnim i ranjivima. Iako se još raspravlja o izravnom izvoru pandemije COVID-a, znamo da je izvorni virus (bilo da je ili nije mutiran u laboratoriju) došao od divljih životinja. Znanstvenici vjeruju da smo podložni napadu buduće virusne epidemije i pandemije u onoj mjeri u kojoj nastavljamo uništavati životni prostor divljih životinja i iskorištavati ih. Trebali bismo tugovati zbog našeg ljudskog uništavanja Božjeg dobrog stvorenja koje smo trebali voditi i štiti, te zbog grozних posljedica i za Božje stvorenje i za ljudsku patnju.

Tugovanje nije jednostavno osjećaj uzrujanosti ili krivnje. To je plač onih koji znaju da su dio problema, svemoćnom Bogu koji sve ljubi i jedini može promijeniti srca. To je uzdisanje našeg najdubljeg bića zbog veličine problema koje ne možemo riješiti. U Rimljanima 8 čitamo o trostrukom „uzdisanju“. U retku 22 „sva stvorenja zajedno uzdišu i da se sva skupa nalaze u porođajnim mukama sve dosad.“ U sljedećem retku mi, kao

vjernici, „sami u sebi uzdišemo ustrajno iščekujući posinjenje: otkupljenje našega tijela.“ Konačno, u retku 26, Božji Sveti Duh „posreduje za nas neizrecivim uzdisajima.“ Ta su tri uzdisaja međusobno povezana jer to uzdisanje otkriva međusobnu povezanost stvorenja, ljudi i Božjeg Duha. Danas doživljavamo veliku bol i čežnju, ali kako bol postaje sve jača, nada za iskupljenjem i budućom radosti sve je bliža. Dok tugujemo za tolikim smrtima od COVID-a, tolikim mnogim istrebljenjima koja su se mogla izbjeći, tolikom traumom zbog klimatske krize, naša kršćanska srca intimno su povezana s patnjom stvorenja i s Božjim Duhom koji daje život u cijelo stvorenje, pati zajedno s nama kao tješitelj i zagovarač, ali istovremeno donosi nadu.

Tugovanje nije samo sebi cilj. Treba nas voditi djelovanju, kako nas Bog potiče da budemo promjena koju želimo vidjeti u svijetu (Izreke 3,6; 2. Ljetopisa 7, 14). To nas vodi sljedećoj točki...

Pozvani smo izgraditi bolji svijet na biblijskim temeljima:

Nakon pandemije, mnogi su bili očajni vratiti se „normalnom“, ali taj normalan život doveo je do pandemije! Globalni ekonomski sustav, koji potiče izrabljivanje prirodnih resursa uz sve više međunarodnog putovanja, dopustili su da se virus pojavi i brzinski proširi diljem svijeta. Pandemija je otkrila duboke nepravde i nejednakosti koje su već postojale, ali kojima ne smijemo dopustiti da ostanu. Želimo li svijet u kojem će mnogi puno raditi, često odvojeni od svojih obitelji, kako bi zaradili novac u kojem ne mogu uživati, otuđeni od Božjeg stvorenja i drugih ljudi? Želimo li svijet gdje tržišni centri i prometne gužve postaju glavne stvari kojima se ljudi vesele? Biblija predstavlja potpuno drugačiju viziju „dobrog života“ od onoga što obećavaju politi-

čari i reklame. Rimljanima 12, 2 kaže: „Nemojte se prilagođivati ovomu svijetu! Naprotiv, preobličavajte se obnovom svoga uma da možete uočavati što je volja Božja: što je dobro, ugodno i savršeno!“ Većina ostatka ove knjige, govorit će o toj viziji i o tome što znači da kao Božji narod težimo tu viziju oživjeti ovdje i sada.

PITANJA:

- Kako reagiraš na te lekcije iz pandemije?
- Jesu li te neke posebno dirnule?
- Kako radimo zajedno kao tijelo Kristovo, surađujući s crkva-
ma, kako bismo tražili Božju volju za naša društva, narode i
Božji svijet?

EKOLOŠKI KAOS

Prije nego se okrenemo predivnoj biblijskoj viziji, koja je središte ove knjige, postoji još jedan aspekt našeg konteksta koji moramo proučiti. Svijet u kojem živimo i ekološki sustavi o kojima ovisimo, mijenjaju se vrlo brzo. Većina drugih izazova s kojima se suočavamo (društvena nepravde, ekonomska nejednakost, ljudske migracije, nacionalizam, prijetnja budućih pandemija), također imaju korijene u masivnim promjenama okoliša koje se događaju u načinu na koji planet podržava ljudski i ne-ljudski život.

Zamislite da je naš planet, zajedno sa 8+ milijardi ljudi koji žive na njemu i milijunima drugih vrsta koje dijele taj planet, ogromni svemirski brod. Kao međunarodna svemirska postaja, lebdi kroz svemir i sadrži sve što je potrebno da život postoji i cvjeta: zrak, vodu, hranu, toplinu, biljke, minerale i još puno više. To je, kao što nas Bog podsjeća u Postanku 1, „vrlo dobro“. Zapravo, to je čudesno! Još uvijek nije pronađen nijedan drugi planet koji ima savršenu, delikatnu ravnotežu topline i hladnja, biljaka koje recikliraju ugljični dioksid i pretvaraju ga u kisik, cirkulirajuće struje u oceanima i atmosferi, te zadivljujuću raznolikost jednostavnih i kompleksnih oblika života.

Pa ipak, danas je svemirski brod zemlja u opasnosti. Mnogi složeni i delikatni sustavi planeta pokazuju znakove propadanja. Počinjemo gubiti mjesta za ljudska bića, posebno za stil života kojemu mnogi teže. Stavljamo pritisak na kapacitete našeg doma, grebemo se za ograničene količine hrane i vode, uzdišemo za čistim zrakom, neki paničare, petljaju s kontrolama i dovode u opasnost sve ostale na brodu.

Ono što sve to čini vrlo teškim je da, prvo, to nije samo jedan problem, već serija povezanih problema, a drugo, to su globalni

problemi i jedna zemlja sama ne može ispraviti stvari. Moramo raditi zajedno. Ova knjiga nije znanstveni udžbenik⁴ i zato neće ići u detalje o ekološkim problemima s kojima se suočavamo, već će pokušati dati okvir tih problema – što su i zašto su važni – što je jasnije, jednostavnije i točnije moguće.

Klimatska kriza:

Otkad su ljudska bića otkrila da paljenje ugljena, nafte ili plina pruža moćan i koncentrirani izvor energije za strojeve, počeli smo ogromnom brzinom otpuštati dodatne stakleničke plinove u atmosferu. Zemlja je okružena dekom plinova koji su vitalni za održavanje njezine temperature: ako ih ne bi bilo, smrzli bismo se, a ako bi postali pregusti, pregrijali bismo se. Koliko daleko u prošlost možemo mjeriti, u gornjoj atmosferi bilo je oko 280 ppm (dijelova na milijun) ugljikovog dioksida (CO²) i to je savršeno reguliralo zemljinu temperaturu kako bi na njoj mogao postojati život. Od industrijske revolucije, količina CO² počela je rasti. Ako ste se rodili 1960-ih, došla je do oko 317 ppm, a zatim je munjevito narasla...

1970=326 ppm

1980=339 ppm

1990=354 ppm

2000=370 ppm

2010=339 ppm

Do 2022., dostigli smo 420 ppm CO². To je bitno jer uzrokuje da se središnja temperatura zemljine površine podiže i vodi do destabilizirajućih učinaka na sve sustave koji omogućavaju život na zemlji. Neki od tih učinaka uključuju:

---

⁴ A Christian Guide to Environmental Issues, Martin & Margot Hodson (BRF, 2021) pokriva i znanost i vjeru; Savig Us, Katharine Hayhoe (One Signal, 2021) usredotočava se na klimatske promjene i kako o tome govoriti.

Jače i gore ciklone, uragane i oluje:

kako se temperature površine oceana dižu, toplina koja uzrokuje oluje postaje intenzivnija s jačim vjetrovima, jakom kišom i velikom vjerojatnošću poplava. Više od polovine svjetske populacije živi uz obale i zato te promjene utječu na milijarde života.

Više suša i poplava:

redovni uzorci kiše sada se remete, zato na mnogim mjestima ne pada kiša kada ju poljodjelci trebaju – ponekad je tako godinu za godinom – a zatim odjednom dođe snažnija i razorna kiša koja vodi do poplava. Rezultat toga je da su na mnogim mjestima poljoprivredni prinosi u opadanju, tradicionalna obradiva zemlja pretvara se u pustinju, a vitalni površinski sloj zemlje odlazi u poplavama.

Požari:

i dok požari mogu biti prirodan način obnove šikara i šumskih područja, današnje duge suše, više temperature i ljudska nebriga dovode do sve češćih, jačih i razornijih požara u mnogim zemljama, prijete cijelim gradovima, uništavaju usjeve i životinje i prijete ljudskim životima – ali i uništavaju divlje životinje i biljke.

Promjene u morima i oceanima:

budući da oceani apsorbiraju većinu CO² koju emitiramo, oni postaju sve kiseli. To vodi do toga da se koraljni grebeni, gdje žive i mriješte se mnoge vrste ribe, izbjeljuju i na kraju umiru. Kako bi stvari bile gore, voda se širi kako se grije i zato razina mora polako raste i prijete niskom obalnom području i nekim otočnim zajednicama.

Prijetnje proizvodnji hrane:

jedan od glavnih načina na koje zajednice doživljavaju klimatsku krizu je kroz promjene u poljoprivredi, ribolovu i proizvodnji hrane na svom području. Nepouzdana kiša (previše ili premalo), erozija tla, bolesti ili napasničke vrste (skakavci, štakori, bube), kemijsko zagađenje (vode i zemlje) i rastuće temperature (koje vode stvaranju pustinja) među mnogim su simptomima tih promjena. I dok su prijašnje generacije mogle predvidjeti kada saditi i kada žeti, danas su mnogi bespomoćni i zbunjeni.

Topljenje ledenjaka i ledenih kupola:

kako se svijet zagrijava, svježa voda uhvaćena u ledenjacima i ledenim kupolama počinje se topiti. Mnogi ljudi ovise o pitkoj vodi na rijekama koje bujaju zbog ledenjaka u Himalajama, Andama i drugim planinskim lancima. Kako ti ledenjaci nestaju, povećava se nedostatak vode, a također raste i prijetnja od konflikta među zemljama koje dijele rijeke ili jezera. Uz to, temperature najviše rastu blizu Sjevernog i Južnog pola i uzrokuju topljenje ogromne količine leda s Antarktike i Grenlanda, dodajući time već rastućoj razini mora i mijenjanju kemijsku ravnotežu oceana.

Točke preokreta:

kada su sustavi preopterećeni, počinju se katastrofalno lomiti i uzrokuju domino efekt u kojemu se i druge stvari počinju raspadati. Postoje mnogi primjeri kako klimatske promjene počinju izmicati kontroli. Na primjer, kako toplije temperature tope smrznuto tlo (permafrost) na Arktiku, to otpušta plin metan, puno jači staklenički plin od CO², što ubrzava proces zagrijavanja. Slično tome, led odražava sunčevu toplinu, ali kako se

topi više solarne toplinske energije apsorbira se u oceane i još ih više zagrijava. Kemijske i temperaturne promjene u oceanu uzrokovane zagrijavanjem klime, mogu dovesti i do promjena u velikim oceanskim strujama što će utjecati na vrijeme i uzorke padalina diljem svijeta.

Hošea 4 govori o ljudskom grijehu i nevjeri Bogu, a redak tri kaže: „Stoga tuguje zemlja i ginu svi stanovnici s poljskim zvijerima i pticama nebeskim te ugibaju i ribe u moru.“

PITANJA:

- Koje učinke klimatske promjene vidite u svom lokalnom ili nacionalnom kontekstu?
- Povezuju li ljudi to s globalnom klimatskom promjenom ili samo vide lokalne promjene?
- Postoji li razumijevanje kako sagorijevanje fosilnih goriva vodi taj proces promjena?
- Kako se osjećate, i kako se drugi u vašem području osjećaju, o nepravdi da bogate zemlje najviše zagađuju, dok siromašne zemlje najviše pate od negativnih učinaka klimatske krize?

Kriza biološke raznolikosti:

ako bi klimatska promjena bila naš jedini ekološki problem, to bi i dalje bio nevjerovatno težak i složen problem za rješavanje, ali zapravo, to je samo jedan od mnogih problema. Dobiva najviše publiciteta jer vodi velikim katastrofama uzrokovanim vremenom te zato što djeluje kao „umnožitelj prijetnji“, što čini ostale postojeće probleme puno gorima. Ipak, mnogi stručnjaci vjeruju da je brzi pad u svjetskoj populaciji divljih životinja još veći problem. Činjenice su šokantne i duboko uznemirujuće.

Od 1970. godine, oko 70 % svjetske populacije divljih životinja je nestalo. Ogroman je to broj za jako kratko vrijeme. To znači da su mnoge vrste u tolikom opadanju da su sada u ozbiljnoj opasnosti od izumiranja u sljedećih nekoliko desetljeća. To uključuje poznate vrste kao što su: tigar, polarni medvjed, orangutan i nosorog. Mnoge obične vrste, također, su u brzom opadanju.

Masivan gubitak biološke raznolikosti događa se u svakom dijelu svijeta. Intenzivno poljodjelstvo s pesticidima i gnojivom, vodi do „monokultura“, gdje više ništa ne raste osim jednog usjeva. To donosi brzi profit, ali uništava zdravlje ekosustava i vodi do dugoročne neplodnosti tla, nestanka insekata, ptica i životinja koje prirodno kontroliraju napasnike i pomažu oprašivanju, a često i do erozije i na kraju dezertifikacije. U morima i oceanima, u kojima više od milijarde ljudi pronalazi svoj glavni izvor bjelančevina, prekomjerni izlov ribe doveo je do katastrofalnih padova u populacijama ribe. Plastični otpad – posebno mikroplastika – nalaze se u najudaljenijim dubinama oceana. Klimatska promjena vodi tome da oceani postaju kiseli, što izbjeljuje koraljne grebene i oni izumiru. Na zemlji, krčenje šuma, često vođeno industrijskom proizvodnjom mesa, palmi-nog ulja i soje, te rudarstvo, vode do toga da su neki od biološki najraznolikijih i jedinstvenih staništa divljih životinja uništeni, što dodaje klimatskoj krizi jer drveće prirodno apsorbira ugljikov dioksid.

PITANJA:

- U Postanku 1, Bog gleda stvorenje s ljubavlju i opetovano čitamo: „Bog vidje da je dobro.“ Možete li se sjetiti nekih vrsta koje su u opadanju ili su nestale s vašeg područja?
- Kako se osjećate zbog toga?
- Kako mislite da se Bog osjeća zbog toga?
- Vidite li sebe kao dio prirode ili odvojene od nje?

Opadanje populacija divljih životinja bitno je iz nekoliko razloga. Naši sustavi hrane često ovise o oprašivanju i kontroli nametnika koju održavaju divlje životinje. Kako oprašivači opadaju i nestaju, uključujući insekte, šišmiše i ptice, to može ugroziti neke od svjetski najbitnijih usjeva. Također, sve su žive stvari povezane, kako jedna nestane, to šteti cjelini. Zamislite dio odjeće koji ima konac koji viri – ako povučete konac i nastavite vući, prije ili kasnije cijeli će se dio odjeće raspasti. Biološka raznolikost (raznolikost života) je izvor hrane, lijekova, čistog zraka, skloništa, sirovih materijala za odjeću i domove, kontrole napasnika, regulacije klime, plodnosti tla i kontrole erozije, obrane od poplava i puno više.

Ponekad ljudi kažu da je briga za divlje životinje i okoliš luksuz bogatih, dok siromašni brinu samo odakle će im doći sljedeći obrok. Dr. Stella Simiyu, botaničarka iz Kenije i predana kršćanka, vidi to drugačije:

„Ruralni siromasi izravno ovise o bazi prirodnih resursa. Tamo se nalazi njihova ljekarna, tamo je njihov supermarket, to je zapravo i njihova benzinska stanica, njihova elektrana, vodovod. Što bi se dogodilo vama kada bi se te stvari maknule iz vašeg susjedstva? Zato, zaista si ne možemo priuštiti da ne ulažemo u očuvanje okoliša.“

Kao što je dr. Simiyu objasnila, siromašni su prvi koji pate i oni koji najviše pate kada se uništava biološka raznolikost. Dok oni s ušteđevinom mogu drugdje tražiti ili se preseliti, siromašna ruralna populacija izravno je pod utjecajem suša i propadanjem usjeva, zagađenih rijeka i otrovanih riba, raskrčenih šuma i klizišta koja uništavaju zajednice. Očaj može voditi do rušenja drveća i lova na divlje životinje kako bi se danas prehranila obitelji, ali svjesni ste da to uništava vaš izvor goriva i hrane sutra, osim ako ne posadite novo drveće i ne osigurate da divlje životinje opstaju.

Jocabed Solano, starosjedilačka teologinja naroda Gunadule iz Paname, kaže: „Kada mislimo o ulozi Gunadule crkve, ne možemo ju vidjeti izolirano od zajednice jer je dio nje i svi zajedno radimo kako bismo se suočili s prijetnjom. Tražimo molitve za nove generacije naroda Gunadule kako bismo nastavili ostavštinu brige za Majku Zemlju, jer od nje dolazimo, hranimo se i kada umiremo vraćamo se njoj. Neka nove generacije naroda Gunadule nastave brinuti, živjeti i voljeti Baku More i Majku Zemlju, prepoznajući sebe kao zahvalne sinove i kćeri za ono što dobivaju od Boga u njoj.“⁵

---

⁵ Nekim se kršćanima ne sviđa izraz "Majka Zemlja". Jocabed Solano taj naziv koristi, zajedno s mnogim starosjedilačkim zajednicama diljem svijeta, jer je to način na koji njezina kultura govori o Božjem stvorenju. Postoji duga kršćanska povijest korištenja takvog jezika. Franjo Asiški govorio je o Bratu Suncu, Sestri Mjesecu i Majci Zemlji. Biblija također koristi relacijski jezik kako bi govorila o zemlji: stvorenje uzdiše, zemlja tuguje, drveće se raduje. Taj jezik ne govori da je zemlja živa osoba, već da je Bog stvorio nas kako bismo živjeli u bliskom međusobnom odnosu s prirodnim svijetom.

PITANJA:

- Moramo li birati između brige za siromašne i brige za okoliš?
- Je li to način na koji priroda djeluje ili kako tradicionalno društvo misli o našem odnosu s prirodom?
- Je li možda naš moderan, zapadnjački način razmišljanja ono što razdvaja ljudska bića od prirode, a povezuje s industrijskim izrabljivanjem zemlje i njezinih resursa?

Resursi, otpad i populacija:

u središtu svih naših ekoloških problema stoji pitanje „Što je dovoljno?“ Koliko posjedovanja ili, koliko „stvari“, trebamo kako bi naši životi bili sretni i zdravi? Također, kako i gdje su te stvari napravljene, koliko dugo traju i što se s njima onda događa? Svi smo mi potrošači. Bog nas je napravio s potrebom da jedemo, trebamo odjeću, sklonište, zdravlje i posao koji nas ispunjava, to sve troši resurse. Naš moderni način života zahtijeva puno energije, obično struje ili plina, a prijevoz je postao nužnost za ljude koji moraju putovati na posao.

Pa ipak, živimo u ograničenom svijetu. Kako globalna populacija raste prema 10 milijardi ljudi, moramo ozbiljno i biblijski promišljati i o broju ljudi na planetu i o stilu života kojem težimo. Jednostavno nema dovoljno mjesta, nema dovoljno sirovina, da svi imaju ogromnu kuću, jedu puno mesa, nose najnoviju modu, voze auto, lete za praznike, koriste klimu ili grijanje, ili stalno mijenjaju elektroniku (televizore, računala, telefone, frižidere, itd.).

To je osjetljiva tema. Nije fer da oni iz bogatih naroda kažu ostatku svijeta: „Ne možete imati što ja imam“, posebno kada je njihovo bogatstvo često izgrađeno na izrabljivanju sirovina i radnika ostatka svijeta. S druge strane, kad bismo svi slijedili potrošački san stalne želje za više stvari, novim stvarima, većim

stvarima, resursi bi se počeli smanjivati onima najsiromašnijima u svijetu.

Također je duboko nepravедno kada bogate nacije, čije su populacije eksplodirale nakon što su uveli industriju, drže lekcije siromašnijim zemljama o tome kako njihove populacije prebrzo rastu. Postoje jasna istraživanja koja pokazuju da su borba s ekstremnim siromaštvom te pružanje obrazovanja ženama i djevojkama najbolji načini kako pomoći zemljama da imaju održiviju populaciju.⁶ Mi kršćani diljem svijeta, bez obzira na našu povijest, pozvani smo cijeniti svaki ljudski život kao nevjerovatno dragocjen Bogu, izbjegavati ljubav prema novcu i tražiti pravdu za sve.

Trebamo novo razumijevanje ljudskog razvoja: ono koje nije povezano s lažnim idolima „više, veće, novije“, već se temelji na biblijski inspiriranoj viziji onoga što nam zaista treba da napredujemo u Božjem svijetu. Uskoro ćemo se tome okrenuti. Za sada, vjerojatno se možemo složiti s listom osnovnih potreba koje svako ljudsko stvorenje treba.

PITANJA:

- Koje su najosnovnije potrebe ljudi za život?
- Nedostaje li što s ovog popisa: hrana, čista voda, zdravstvena skrb, odjeća, sklonište, sigurnost, obrazovanje, rad, odmor?
- Što je s ušteđevinom, gorivom, energijom, rasvjetom, internetom, raznodom, putovanjem, jednakim prilikama, glasom (za glasanje), slobodom šovanja?
- Jesu li neke od tih potreba „ključne“, a neke „poželjne“ ili svi imaju prava na sve njih?

---

⁶ <https://blogs.worldbank.org/health/female-education-and-childbearing-closer-look-data> and <https://borgenproject.org/poverty-and-overpopulation>.

Ponekad su te osnovne potrebe opisane kao „društveni temelj“. Te su potrebe ono što bi svako društvo trebalo pružiti svojim građanima i nikome ne bi smjele biti uskraćene. Ipak, postoji dovoljno dokaza da nakon što su osnovne potrebe ispunjene, više stvari ne znači više sreće ili ispunjenja. Ankete su pokazale da, kako se zemlje bogate, ljudi žele više i više stvari, a također bacaju više i više stvari, no ne postaju sretniji. Zapravo, što se jaz između bogatih i siromašnih u društvu širi, obje grupe postaju nesretnije. Drugim riječima, ne mogu biti zaista sretan, bez obzira koliko sam bogat, ako se moj bližnji pati da ispuni osnovne potrebe života.

Uz to, kako ljudi dobivaju i troše više stvari, njihov stil života čini svijet nestabilnijim za sve. Ako svi trebamo „društveni temelj“ ispod nas, također trebamo izbjegavati urušavati ono što neki nazivaju „ekološkim stropom“ iznad nas. Taj se strop sastoji od takozvanih „planetarnih granica“: granica koje, ako ih srušimo, učinit će da naš svijet postane nestabilan, manje sposoban ispuniti naše osnovne potrebe i vjerojatnije će nas odvesti do siromaštva i patnje siromašnih i budućih generacija. Primjeri planetarnih granica / ekološkog stropa, uključuju preveliko iskorištavanje svježje vode, oštećivanje tla, gubitak divljih životinja i šuma, kemijsko zagađenje, kiseljenje oceana (uvelike zbog klimatskih plinova koji se tope u morskoj vodi) i klimatske promjene.

Mnogi od najvećih problema s kojima se danas suočavamo, idu nazad do našeg rušenja planetarnih granica. Mnogi dijelovi svijeta pate od gorih požara, poplava, suša, uragana ili ciklona nego što je to ikad prije bilo zabilježeno, pate od klimatskog kaosa uglavnom nastalog zbog sagorijevanja fosilnih goriva. Nedostatak vode i glad rastu jer trošimo previše vode, uništavamo zemlju kemikalijama ili erozijom i trujemo rijeke i oceane.

Kao što ćemo vidjeti, ima nade! Postoje stvari koje možemo napraviti prije nego bude prekasno, kako bismo svijet učinili boljim mjestom za sve danas i kako bismo ostavili dobar svijet za sutra. Ipak, prije nego pogledamo što možemo učiniti, okrenimo se Bibliji i vidimo što ona ima za reći o našoj situaciji.

DRUGI DIO

VELIKA BIBLIJSKA PRIČA

PITANJA:

- Što mislite što Biblija ima za reći o Božjim planovima za planet Zemlju?
- Je li biblijska poruka nade samo za vjernike ili ima nade i za cijelo stvorenje?
- Je li poziv Božjem narodu samo da spašavaju duše ili bismo trebali čeznuti za boljim svijetom za sve?
- Postoje li divlje životinje i priroda samo za naše zadovoljstvo ili imaju vrijednost kod Boga, i imamo li mi odgovornost prema stvorenju?

Odrastao sam u čvrstoj kršćanskoj obitelji. Moji su roditelji bili pastori i misionari s velikim žarom za Bibliju. Kod kuće, u crkvi i u školi, poučavan sam da je najvažnija stvar u životu imati osoban odnos s Isusom Kristom. Dobiti ljude da se spase kako bi proveli vječnost s Isusom u nebu, bio je glavni prioritet. Sve je drugo bilo, u najboljem slučaju, na drugom mjestu, a često se smatralo odvlačenjem pažnje od primarnog zadatka evangeliziranja.

Biblijski redak na koji sam čuo daleko najviše propovijedi od bilo čega drugoga, bio je Ivan 3, 16:

„Da, Bog je tako ljubio svijet da je dao svoga jedinorođenoga Sina da ne pogine ni jedan koji u nj vjeruje, već da ima život vječni.“

Puno sam puta čuo da se Ivan 3, 16 objašnjava kao da se radi o Božjoj velikoj ljubavi u kojoj je poslao Isusa da pati i umre na križu, pobijedi grijeh i smrt, kako bismo ja i drugi mogli vjerovati i spasiti se za vječni život.

Kasnije, kada sam studirao grčki, jezik Novog zavjeta, doživio sam pravi šok i otkrio da je riječ „svijet“ u Ivanu 3, 16 „cosmos“,

tada i sada ta riječ znači cijelo fizičko stvorenje. Uvijek su me poučavali da Bog ljubi ljude, umjesto „svijet“. Shvatio sam da svaki put kad sam čuo Ivan 3, 16 ja sam riječ „svijet“ razumio da znači „ljudi“. Zapravo, mislio sam da je svijet uglavnom palo, slomljeno i zlo mjesto od kojeg se vjernici trebaju držati čistima i od kojega ćemo se na kraju spasiti kako bismo otišli u nebo. No, ovdje je bio najpoznatiji redak iz Biblije, Ivan 3, 16, koji je govorio da Bog ljubi „cosmos“. Provjerio sam sve biblijske komentare i razgovarao s mudrim znanstvenicima, i svi su se složili da riječ *cosmos* u novozavjetnom grčkom obično znači cijeli stvoreni red. Naravno da Bog ljubi ljude, ali Bog također ljubi cijeli stvoreni svijet. Iz Postanka 1 znamo da Bog uživa u stvorenju, opetovano ga proglašava „dobrim“, prije nego konačno izjavi da je sve to „vrlo dobro“. Vidimo to u psalmima, gdje drveće i planine, rijeke i ptice, zvijezde i sunce svi štuju Boga i slave njegovo sveto ime. Čujemo to u Isusovom učenju, kada ponovo i ponovo koristi stvorenje kao slikovnicu kroz koju slika Božje kraljevstvo.

Pa kako smo ikad došli do razumijevanja evanđelja da su samo ljudi bitni, a da je svijet „loš“, čak i predodređen za uništenje?

Postoji za to nekoliko razloga, ali jedan ključni čimbenik je utjecaj grčke filozofije. Rana crkva u Europi razvila se u vrijeme kada je grčka filozofija bila moćna i dominantna. Neke su se ideje dobro uklapale s kršćanskim razmišljanjem, ali neke su bile vrlo drugačije od biblijskih ideja. Među njima postojala je vrsta „dualizma“, koji je duhovne stvari vidio kao dobre, a materijalne kao loše. Većina grčke filozofije vidjela je naše „duše“ kao zarobljene u fizičkom tijelu od kojeg će pobjeći nakon smrti, što Biblija nikad ne poučava. Vidjela je prirodu i

zemlju kao odvratanje pažnje od vječne, duhovne, stvarnosti. To je razmišljanje moćno utjecalo na kršćanstvo, ali to jednostavno nije biblijski! Biblija je vrlo jasna u tome da je Bog napravio dobar svijet, da je Isus blagoslovio materijalno stvaranje tako što je postao njegovim dijelom rodivši se kao čovjek, da je Isusovo uskrsnuće fizičko i prvi znak Božjeg novog stvaranja, koje će zato također biti fizičko. Biblijski svjetonazor u Starom zavjetu, a prenosi se i u Novi zavjet, jest da smo mi kao ljudska bića jedinstvo tijela, uma i duha, a ne duše zarobljene u potrošnom tijelu.

Važno je napomenuti da zapadna kršćanska tradicija, pod utjecajem grčkog razmišljanja, nikada nije bila jedina struja kršćanstva. Od najranijih vremena, postojale su struje azijskog, afričkog i bliskoistočnog kršćanstva koje su izbjegle taj dualizam tijela i duše. Puno kasnije, u 18. i 19. stoljeću, kršćani u Europi i Sjevernoj Americi također su bili pod velikim utjecajem prosvjetiteljstva, pokreta koji je ljudski razum i osobnu slobodu smatrao vrhuncem. René Descartesova poznata fraza: „Mislim, dakle, jesam“, klasično je prosvjetiteljsko razmišljanje, stavljajući individualnu racionalnu misao, umjesto Božjeg otkrivenja u prirodi i Pismu, u srce postojanja. I dok su mnogi prosvjetiteljski mislioci bili kršćani, običavali su odvajati crkvu od države, religiju od razuma i duhovne stvari od znanstvenih i političkih. Biblija, predlagali su, nam može reći o tome kako znati Boga i doći na nebo, ali trebamo se okrenuti znanosti i razumu da nam kažu o svijetu.

Neki su kršćani rado prihvatili ideje prosvjetiteljstva, primjenjujući Bibliju na svoje duhovne živote i privatnu moralnost, ali postajali su sve više sekularni u svom razmišljanju o politici i društvu. Drugi su odbacili prosvjetiteljstvo uz znanost i razum,

želeći temeljiti svoje živote samo na Bibliji, ali često su se povlačili u duhovni geto, držeći se čistima od „svijeta“ dok se Isus ne vrati i spasi ih od svijeta.

Neki su kršćani pronašli treći put, koji je prihvatio bogomdane uvide znanosti i razuma, ali su, također, vidjeli i Bibliju kao Božji krajnji vodič i inspiraciju. Dok su uz molitvu čitali Bibliju umom i srcem, otkrili su radikalnu poruku koju je Crkva kroz stoljeća tako često zaboravljala. Ti rani evanđeoski kršćani uključivali su se u različite kristocentrične misijske djelatnosti. Osnivali su evanđeoske misije i financirali prijevode Biblije, ali su i vjerovali da Isus treba biti Gospodarem cijelog ljudskog života. Tako su vodili pokret za ukidanje ropstva, borili se protiv izrabljivanja djece, otvarali škole za djevojčice i dječake i reformirali zatvore, sve u Kristovo ime. To nije bilo sve. Razumjeli su da je Isus Gospodar stvorenja i zato su osnovali prve organizacije kako bi se zabranila okrutnost prema životinjama, borili su se protiv eksperimentiranja na životinjama, neki od njih postali su vegetarijanci iz brige za Božja stvorenja⁷.

I danas još uvijek nalazimo te različite djelatnosti kršćana diljem svijeta. Uz rizik da ću to previše pojednostaviti, neki Bibliju tretiraju kao vodič za osobnu moralnost i duhovne stvari, a prihvaćaju sekularne poglede na ekonomiju, politiku, okoliš i druge „javne“ teme. Skloni su slijediti nacionalističke političke vođe i pobrkati „kršćanske vrijednosti“ s vrijednostima svoje kulture. Običavaju prihvatiti individualizam i konzumerizam moderne kulture bez da se pitaju slaže li se to s Biblijom. Možda slušaju propovjednike koji obećavaju da će Bog blagosloviti

---

⁷ Primjeri tih ranih evanđeoskih kršćana su William Wilberforce, Lord Shaftesbury i drugi članovi onoga što je poznato pod nazivom „Clapham Sect (sekta)“. Pisac himni, Isaac Watts i „otac modernog misionarskog pokreta“, William Carey, također su dijelili taj integrirani vid misije.

vjernike materijalnim prosperitetom i posjedovanjima, samo ako imaju dovoljno vjere.

Drugi vide svijet kao zlo mjesto od kojega treba spasiti grešne muškarce i žene. Oni obično izbjegavaju uključiti se u političke i ekološke probleme i fokusiraju se samo na evangelizaciju i duhovne discipline. Željno iščekuju da se Isus vrati i misle da će vjernici uskoro biti „uzdignuti“ – odjednom uzeti na nebo – a tada će se zemlji suditi i bit će uništena prije nego Bog uspostavi novo stvorenje.

Kao što ćemo vidjeti, oba ta pristupa mogu pronaći biblijske retke na kojima temelje svoje poglede, ali oba pristupa ne uspijevaju vidjeti cijelu veliku sliku Biblije i evanđelja koje je Isus navijestio. Sada ćemo to detaljnije pogledati, a zatim ćemo vidjeti primjere kako kršćani danas otkrivaju cjelovito evanđelje koje može promijeniti živote, ali i raditi za preobrazbene vrijednosti Božjeg Kraljevstva u društvu i stvorenju.

PITANJA:

- Koji od pristupa, navedenih gore, najbliže odražava ono što ja vjerujem?
- Odakle dolaze moji stavovi: jesam li s njima odrastao, pročitao ih negdje, ili ih čuo od propovjednika ili misionara?
- Mogu li uočiti kako su ideje sekularne filozofije i moderne kulture utjecale na vjerovanje i praksu moje crkve?
- Mogu li početi uočavati da Biblija može osporiti neke od stavova koje oduvijek imam?

VELIKA BIBLIJSKA PRIČA

Kada čitamo Bibliju, važno je pitati se: „Koja pitanja postavljam dok čitam?“ Tražim li samo utjehu i sigurnost? Tražim li osobnu poruku koja će mi pomoći duhovno? Ili tražim razumjeti Božju svrhu za cijeli planet? Prije nekog vremena shvatio sam da nikad nisam čitao Bibliju i pitao se što govori o „svijetu“ ili „stvorenju“. Čitao sam Bibliju samo kao duhovni vodič za pojedince i crkve. I tako sam ponovo pročitao cijelu Bibliju, a to je bilo predivno i moćno iskustvo! Odjednom sam na skoro svakoj stranici počeo vidjeti da Bog ne brine samo za mene i druge ljude, već i za sve što je stvorio. Shvatio sam da su evanđelje s kojim sam odrastao i Isus u kojega sam vjerovao bili premali. Počeo sam se odmicati od viđenja Isusa kao džepne verzije „osobnog Spasitelja“, prema tome da ga zaista vidim kao Gospodina cijelog svemira. Na početku je to bilo izazovno i strašno. Neki su moji prioriteti, vrijednosti i stil života bili dovedeni u pitanje. No, sve više i više, to je istraživanje postajalo uzbudljivo putovanje u otkrivanje Boga na skroz novi način. Pozivam vas da mi se pridružite na tom putovanju!

Ovdje nemamo mjesta proći svako poglavlje svake knjige Biblije. Istovremeno, ključno je da naše razumijevanje Boga i evanđelja, naše teologije, ne gradimo na samo nekoliko omiljenih redaka izvučenih iz konteksta. Ono što ćemo napraviti jest da ćemo uzeti neke velike biblijske teme, koje se provlače kroz cijelo Pismo, i pogledati brigu o stvorenju u svjetlu tih tema. Kršćani su to radili od dana rane crkve, i shvatili su da je to dobar način uokvirivanja velike biblijske priče. Teme koje sam odabrao temelje se na Božjim velikim djelima u Bi-

bliji – načini na koje se Bog uključivao na jasan i očit način, utjecali su na cijelu povijest svijeta i na sadržaj evanđelja. Postoji pet velikih tema:

STVORENJE:

u početku i dalje

SAVEZ:

s Noom, kasnije s Abrahamom, Mojsijem i Izraelom

ISUS KRIST:

Božja ključna, spasenjska intervencija

CRKVA:

od Pentekosta do sada

POVRATAK I ZAVRŠETAK:

kada Isus dođe nazad kao Sudac i Spasitelj

Ako biste me davno prije pitali koja je poruka tih velikih tema, rekao bih vam nešto poput ovoga:

„Bog je stvorio dobar svijet kako bismo mi uživali. No, mi smo to zabrljali, zato je Bog počeo ponovo i izabrao Izrael kao svoj narod. I oni su također zabrljali pa je Bog poslao Isusa da bude naš Spasitelj. Njegova smrt i uskr-snuće znače da nama može biti oprosteno i da se možemo ponovo roditi. Crkva je pozvana biti svjedokom i propo-vijedati Radosnu vijest, dok se Isus ne vrati i povede nas u nebeski dom.“

PITANJA:

- Kako biste saželi biblijsko evanđelje u nekoliko rečenica? Prije nego čitate dalje, zašto ne biste te svoje riječi zapisali?
- Pitajte se: „Odakle mi to razumijevanje?“
- Je li to razumijevanje došlo od moje crkve, mojeg vlastitog učeništva, iz videa ili knjiga?
- Tko ili što je utjecalo na moje razmišljanje?

Još uvijek svim srcem vjerujem u taj svoj sažetak evanđelja, ali mnogo toga tu nedostaje. Ako biste me sada pitali, tu veliku priču ovako bih sažeo:

„Bog je stvorio cijeli svijet, uključujući ljude, kao jako dobar, za svoj užitek. Mi smo izabrali naš sebični put, ali Bog je, u ljubavi, odlučio dati nama i cijelom svijetu novi početak. On je prodro među nas kako bi očistio i obnovio, uspostavljajući odnos saveza s ljudstvom i sa svakim živim bićem na zemlji. Izabrao je pojedince, obitelj, a zatim narod da budu model njegove dobre svrhe za to kako ljudi trebaju živjeti na zemlji na njegov božanski način. Unatoč stalnim ljudskim padovima, Bog nije odustao, nastavio je voljeti cijeli svijet. Poslao je Isusa, svojeg jedinog Sina, kako bi spasio svijet i umro i učinio mogućim da se svaka osoba i cijelo stvorenje mogu pomiriti s Bogom. Kada je Isus uskrsnuo, pokazao je kako stvorenje može biti obnovljeno na savršen način. Crkva je pozvana biti Isusovo tijelo na zemlji, dijeliti njegovu Radosnu vijest riječju i djelom, Radosnu vijest koja se širi na cijelo stvorenje. Kada se Isus vrati, on će ispuniti svoj posao kao Sudac i Spasitelj, odstranit će sve ono što se buni protiv Boga, ali i obnoviti i ljude i planet, i stvorit će sve novo.“

PITANJA:

- Što mislite o tom sažetku evanđelja?
- Sadrži li stvari koje vi niste uključili u vlastiti sažetak?
- Kako vam se sviđa ta veća perspektiva, veća od spašavanja pojedinačnih duša?

STVORENJE

Bog je stvorio sve što postoji i cijelo stvorenje odražava Božju kreativnost, moć i svrhu. Apostol Pavao podsjeća nas u Rimljanima 1, 20 da su Božje nevidljive kvalitete vidljive jasno „kroz ono što je stvoreno“ – drugim riječima, o tome kakav je Bog možemo učiti iz stvorenog svijeta u svoj njegovoj ljepoti, raznolikosti i kompleksnosti. Važno je primijetiti da Pavao to piše nakon što je svijet bio pod utjecajem grijeha i pada. Stvorenje je još uvijek dovoljno dobro da nam govori o Bogu! Neki su kršćani rekli da je Bog napisao dvije knjige: prirodu i Pismo. Obje nam knjige govore o Bogu i trebamo razumjeti obje kako bismo zaista razumjeli Boga.

U Postanku 1, Bog stalno ponavlja kako je stvorenje „dobro“, a nakon što je završeno, Bog kaže da je „sve vrlo dobro“. Primijetite da se „vrlo dobro“ odnosi na cijelo stvorenje, ne samo na ljude! Bog afirmira materijalne stvari – mjesec, zvijezde, zemlju, vodu, drveće, ptice i životinje – i pokazuje svoje zadovoljstvo i uživanje u njima. Kasnije u Psalmima, u prorocima i na način na koji Isus stalno koristi prirodu kako bi ilustrirao istine o Bogu i o tome kako živjeti, jasno vidimo kako nam Bog kroz stvorenje govori o sebi. Naravno, trebamo izbjeći iskušenje da štujemo stvorenje umjesto Stvoritelja. Ima nekih koji vide Božje znakove u prirodi pa počnu štovati prirodni svijet. To je oblik idolopoklonstva. Ali, izbjegavajući tu grešku, nikada ne smijemo prestati svijet, koji je Bog stvorio, u kojemu uživa i koji i dalje održava, tretirati kao „vrlo dobar“.

Sljedeće što trebamo primijetiti je da svijet nije stvoren za nas, već za Boga. Propovjednici često govore da je Bog stvorenje stvorio da ljudi u njemu uživaju, ali Psalam 24, 1 jasno kaže:

„Jahvina je zemlja i sve na njoj, svijet i svi koji na njemu žive.“ Novi zavjet ide dalje i govori nam da su sve stvari stvorene od i za Isusa Krista (Kološanima 1, 15-16). Ako nam netko posudi nešto svoje što je lijepo i vrijedno, naš je zadatak da to čuvamo i vratimo im bez da to oštetimo. Bog želi da uživamo u ovom svijetu i dobrim stvarima koje svijet sadrži, ali te su stvari uvijek Božje, ne naše, i Bogu odgovaramo za to kako koristimo ovaj svijet i sve u njemu. Kada je Izraelu dana Obećana zemlja da u njoj žive, Bog im je jasno rekao da je ta zemlja njegova, ne njihova, i da su tu samo „stranci i gosti“ (Levitski zakonik 25, 23). Zato se prema prirodi, divljim životinjama, domaćim životinjama i zemlji, moramo odnositi s poštovanjem, pamteći da su Božji.

Druga važna istina u biblijskoj priči o stvorenju, odnosi se na naše mjesto kao ljudskih bića unutar tog Božjeg stvorenja. Postanak 1, 26-28 opisuje muškarce i žene kao načinjene na Božju „sliku“ i vjerojatno je jedan od najpropovjedanih tekstova iz Biblije. Ljudi su davali sve moguće prijedloge što znači biti na Božju sliku, ali jako ih je malo utemeljeno na samom biblijskom tekstu! U drevna vremena, slika nekog boga trebala je odražavati karakter i moć tog boga. Zato nas Bog stavlja u stvorenje kako bismo odražavali njegove želje prema „ribama u moru i pticama u zraku i svim živim stvorovima što puze po zemlji“. To nije dopuštenje da izrabljujemo stvorenje, već poziv da brinemo i štitimo stvorenje, kako bi priroda isto mogla slaviti Boga. To znači imati „vlast“ nad nečim (Postanak 1, 28). Ne radi se tu o sebičnoj dominaciji, već o pokazivanju Božjeg pravednog i nježnog vodstva prema stvorenju.

To postaje jasno kada pogledamo Postanak 2. U sedmom retku, Bog stvara prvog muškarca iz prašine sa zemlje. Ime Adam,

slično je hebrejskom *Adamah* što znači zemlja. Mi smo dio stvorenja, nismo odvojeni od njega, a naše vodstvo dolazi iznutra, ne od gore. Slično tome, u retku 15, Bog šalje Adama u vrt „da ga obrađuje i čuva“, što se također može prevesti i sa služi i očuva. Naš poziv, naše zvanje, kao muškaraca i žena, jest da odražavamo Božju sliku tako što ćemo uživati i brinuti za stvorenje. To je prva zapovijed u Pismu: naša prva velika zapovijed.

PITANJA:

- Smatrate li materijalne stvari manje dobrima ili manje važnima od duhovnih?
- Odakle dolazi ta ideja?
- Razmišljate li o cijeloj zemlji, uključujući rijeke, minerale, šume, divlje životinje, kao o nečemu što pripada Bogu i napravljeno je od i za Isusa?
- Koji od sljedećih termina smatrate od pomoći i zašto: vrtlar, onaj koji brine, upravitelj, sluga, nadglednik?

SAVEZ

Nakon što su se ljudi okrenuli grijehu i sebičnosti, Bog nije napustio ni nas ni ostatak stvorenja, već nam je velikodušno ponudio novi temelj za odnos i iskupljenje. To prvi put vidimo u priči o Noi, a kasnije u priči o ljudima i zemlji Izrael. Ljudski grijeh uzrokovao je lom odnosa s Bogom, jednih s drugima i s cijelim stvorenjem. Bog više nije hodao među nama u vrtu stvorenja. Naši odnosi jednih s drugima izobličili su se i oštetili, vodeći do mnogih zala kao: pohlepa, požuda, nevjernost, rasizam, seksizam, nacionalizam i tribalizma. I naš odnos sa stvorenjem je izobličen i slomljen. Adamu je rečeno da je zemlja (*Adamah*) sada prokleta zbog njega i da će proizvoditi trnje i korov. Kasnije u Bibliji, Hošea 4, 1-3 opisuje kako ljudski grijeh dovodi do toga da životinje i ptice umiru, a da zemlja tuguje.

Savez je Božji odgovor na nered u koji smo doveli sebe i naš svijet. U priči o Noinoj arki, Bog šalje osudu, spasenje i savez. On neće stajati sa strane i dopustiti da ono dobro što je napravio bude napušteno. Ipak, iznenađenje je koga Bog spašava! Noina arka sadrži samo četiri para ljudi, ali sedam parova većine životinja i ptica i čak po jedan par svake vrste koja je nečista ili nejestiva. Božja svrha ovdje nije da ta stvorenja budu korisna za ljude, već jednostavno „da im se sjeme sačuva na zemlji“ (Postanak 7, 3). Drugim riječima, Božji prioriteti uključuju, ne samo spašavanje ljudi, već spašavanje svake vrste stvorenja koje je stvorio.

Zatim, nakon što je poplava nestala, Bog sklapa savez kroz znak duge. U Postanku 9 to se stalno opisuje kao savez, ne samo s Noom i njegovim potomcima, već i sa „svim živim bićima“, a u retku 13 čak „između mene i zemlje“. Bog ima spasenjski sa-

vezni odnos koji uključuje i dio stvorenja koji nisu ljudi. Kasniji starozavjetni savezi s Abrahamom i Mojsijem, grade dalje na tome da je naš odnos s Bogom duboko povezan s time kako se odnosimo prema zemlji i njezinim stvorovima. Primijetite kako je briga za životinje, domaće i divlje, kao i za ostatak zemlje, ugrađena u zakon dan Mojsiju, i kako se ritmovi doba, sadnje i žetve, nalaze u srcu izraelovih vjerskih festivala.

Baš kao što je grijeh slomio ključne odnose između Boga, ljudi i ostatka stvorenja, tako Božja ljubav kroz savez ponovo veže te tri stvari. U priči o Izraelu vidimo Boga, ljude i zemlju duboko povezane. Rečeno je da, u Starom zavjetu, ne možete imati odnos s Bogom koji je odvojen od vašeg odnosa sa zemljom. Čak i kada je Božji narod u izgnanstvu u Babilonu, Bog im govori da puste korijenje tako što će saditi vrtove i jesti njihove plodove (Jeremija 29, 4-7). Iako je novi savez, kroz Isusa, više osoban, vidjet ćemo da Isus također uključuje stvorenje u svoju službu i spasenjski rad, a da je naš odnos s Isusom duboko povezan s našim odnosom s mjestima gdje nas Bog sadi.

PITANJA:

- Kakav je vaš odnos s mjestom gdje živite?
- Vidite li sebe da vas je tamo Bog posadio s odgovornošću da brinete za to mjesto?
- Osjećate li da tamo pripadate?
- Ima li neke veze što Bog ima spasenjski savez s cijelim stvorenjem?
- Gledate li zbog toga drugačije sve životinje, ptice, ribe, zemlju, oceane i šume?

ISUS KRIST

U središtu velike biblijske priče je Božja središnja intervencija. Poslao je svog jedinog Sina kako bi se rodio, živio, poučavao i pokazivao Radosnu vijest, a zatim umro i uskrsnuo, donoseći spasenje i za ljude i za stvorenje. Toliko smo se navikli gledati na Isusa kao našeg osobnog Spasitelja, da ne vidimo njegovu ključnu važnost za cijelo stvorenje.

U Kološanima 1, 15-20, apostol Pavao opisuje Isusa kao nešto puno više nego samo iskupitelja čovječanstva. Isus je izvor stvorenja („sve je stvoreno po njemu i za njega“, redak 16), održavatelj stvorenja („sve se u njemu drži u redu“, redak 17) i spasitelj stvorenja („jer Bog odluči u njemu nastaniti svu Puninu, i po njemu pomiriti za nj sve što je na zemlji ili na nebu, uspostavljajući mir krvlju njegova križa“, reci 19-20). To su nevjerojatne stvari! Isus, stolar iz malog grada, rođen u siromaštvu nevjenčanoj majci, isti je onaj koji je postavio planete i zvijezde u svemir, koji je napravio planine i šume i koraljne grebene, koji je udahnuo život u kitove i slonove i ljude. Više od toga, sve se u njemu drži zajedno. Isus nastavlja održavati cijelo stvorenje, od međuplanetarnih do subatomske razine. On je uzdržavatelj, i u vremenu kada postoji mnogo straha o održivosti života na ovom planetu, on je onaj kojemu se moramo okrenuti. Konačno, kroz svoju smrt i uskrsnuće, on je Spasitelj „svih stvari“ na zemlji i na nebu. Drugim riječima, Isusovo spasenjsko djelo na križu obnavlja sve odnose koje su slomili grijeh i pad. Njegova žrtva ne samo da omogućava naše osobno spasenje, već i preobrazbu društva i obnovu stvorenja. To su čudesne stvari!

Kada jednom počnete promatrati, Novi je zavjet pun nago-
vještaja obima i veličine Isusovog rada. Kada se rodio, Ivanovo

evanđelje nam govori: „Riječ je tijelom postala“ (1, 14). Riječ „tijelo“, vrlo je važna. Ivan je mogao napisati „Riječ je postala čovjekom“ (*anthropos* u grčkom), ali on je izabrao napisati „tijelo“ (*sarx* u grčkom). To je riječ koja uključuje, ne samo ljudska tijela, već sva živa bića. Zapravo, to je, također, stara grčka riječ za „meso“, možda i ukazuje na Isusovu žrtvenu smrt kao pashalne žrtve, Janje Božje koje odnosi grijehe svijeta. U terminima brige za stvorenje, to nam govori da se Bog u Isusovom utjelovljenju ne identificira samo s čovječanstvo, već i sa životom svih stvorenja. Materijalno stvorenje bitno je Bogu jer je, u Isusu, Bog zakoračio u stvorenje.

Ima još puno toga što možemo istraživati. Kada je Isus iskušavan u pustinji, rečeno nam je da je bio „s divljim životinjama“ (Marko 1, 13). Tamo nema naznake opasnosti ili prijjetnje. Štoviše, to je odjek one starozavjetne vizije ponovo uspostavljenog edenskog sklada. U Isusu je kletva poništena, a ljudi i divlje životinje ponovo mogu mirno živjeti zajedno, kao što su proroci predviđeli da će se dogoditi kada dođe Mesija (Izaija 11, 6-9, 65, 17-25, Hošea 2, 18-23). Kada nas Isus poučava o Božjem Kraljevstvu, on stalno koristi slike iz prirode i poljodjelstva – pokazuje nam da nas Božje stvorenje može naučiti o Božjoj svrsi – i zapovijeda nam da pogledamo i učimo od ptica i cvijeća (Matej 6, 26-34). Kada je bio suočen s opasnom olujom na Galilejskom jezeru, Isus se pokazao kao Gospodar stvorenja tako što je zapovjedio vjetru i valovima da stanu.

Dok su rani kršćani promišljali o značenju Isusovog života, smrti i uskrsnuća, shvatili su da je on bio više od samo Izraelovog Mesije, da je bio Gospodar cijelog stvorenja. U Efežanima nam je rečeno da mu je Bog „sve podložio pod noge“ i „ispunja sve u svima“ (1, 22-23). U Hebrejima čitamo da nam je Bog go-

vorio kroz Isusa, kojeg je „postavio baštinikom svega i po kome je stvorio svijet“ (1, 2). Zato se moramo zapitati: „Koliko je velik naš Isus?“ Hoćemo li ga srezati na svoju veličinu kako bi bio naš osobni Spasitelj ili ćemo mu dopustiti da bude Gospodar sveg stvorenja?

PITANJA:

- Koliko je velik tvoj Isus?
- Kada molite, vidite li ga kao onoga koji ima autoritet i moć nad cijelim stvorenjem?
- Kada gledate ljepotu, dizajn i moć prirode, možete li vidjeti odraz Isusovog karaktera?
- Kada govorite o Isusovom djelu spasenja, primjenjujete li to samo na pojedinačne ljude ili govorite o njemu kao Gospodinu Spasitelju sveg stvorenja?
- Možete li se sjetiti drugih biblijskih odlomaka koji kroz Isusa pokazuju Božju brigu za cijelo stvorenje?

CRKVA

Na dan Pentekosta, Bog je izlio Duha Svetoga na učenike i uspostavio novu zajednicu. Danas još uvijek živimo u razdoblju Crkve. Često sažimamo djelovanje Crkve kao a) štovanje Boga, b) propovijedanje evanđelja i c) krštavanje vjernika. Sve je to istina, ali, još jednom, to nije cijela istina.

Prvo, štovanje nije samo pjevanje i molitva. To je življenje za Isusa kroz naš cijeli život. Proroci su korili one koji su smatrali da je štovanje samo post, žrtvovanje i pjevanje psalama i himni. U knjizi proroka Amosa Bog kaže: „Mrzim i prezirem vaše blagdane i nisu mi mile vaše svečanosti. Uklonite od mene dreku svojih pjesama, neću da slušam zvuke vaših harfa. Pravda nek poteče kao voda, i pravica ko bujica silna“ (Amos 5, 21-24). Slično tome, Mihej definira što Bog zahtijeva od nas „samo činiti pravicu, milosrđe ljubiti i smjerno sa svojim Bogom hoditi“ (6, 8).

Zadatak crkve nije samo štovati Boga kroz naše pjesme i sastanke, već ustati za pravdu i milosrđe – živjeti i zalagati se za vrijednosti Božjeg Kraljevstva. Te vrijednosti uključuju brigu za siromašne i ranjive, ali i brigu za stvorenje. Psalam 145, 8-9 kaže: „Milostiv je Jahve i milosrdan, spor na srdžbu, bogat dobrotom. Gospodin je dobar svima, milosrdan svim djelima svojim.“ Primijetite da Božje suosjećanje nije samo za ljude, već za sve što je stvorio. Sljedeći redak to potvrđuje, govoreći da „Nek te slave, Jahve, sva djela tvoja“ (stih 10). Zato kada štujemo Boga, uključujemo se u štovanje sa cijelim stvorenjem – pticama, drvećem i životinjama – ali, također, dok brinemo za stvorenje u Kristovo ime, još uvijek ga štujemo jer ga proglašavamo Gospodarem stvorenja.

Sljedeće, propovijedanje evanđelja znači propovijedanje Radosne vijesti o Kraljevstvu Božjem, kako je Isus to opisao (Marko 1, 15). Ta Radosna vijest uključuje oprost i spasenje za grešno čovječanstvo, ali ona uključuje i Božju poruku nade i otkupljenja za sve stvorenje. Često propovijedamo podrezanu verziju evanđelja. Prava ljepota i obujam evanđelja uključuju Božje planove da obnovi sve stvari koje su slomljene i odvojene od Boga, kao što smo vidjeli u Isusovom djelovanju. I tako naš poziv nije samo da spašavamo duše, već Isus kaže: „Idite po svem svijetu i propovijedajte Radosnu vijest svakom stvorenju“ (Marko 15, 16). Trebamo propovijedati i iscjeljivati slomljene ljude, razrušene zajednice i stvorenje koje uzdiše. To je zadatak Crkve.

Konačno, kada krštavamo i poučavamo nove vjernike, što ih trebamo poučiti? Naravno, molitva, proučavanje Biblije, zajedništvo i svjedočenje trebaju biti dio našeg učenja. Ali to trebaju biti i suosjećanje, pravda i briga za stvorenje. To je cjelovito evanđelje i kada ga poučavamo i prakticiramo, to je puno privlačnije. Crkve koje su u svoju službu počele uključivati brigu za stvorenje, vidjele su da privlače nove ljude koji nikad ne bi došli na tradicionalne sastanke ili crkvene aktivnosti. Kada vide da Isus brine o divljim životinjama, poljodjelstvu i okolišu, a da je kršćanstvo mnogo više od samo duhovne poruke, kao da se nešto dogodi i da sjeme evanđelja pušta korijenje u njihov život.

Zato bi štovanje i misija Crkve trebali uključivati brigu za okoliš. Novi zavjet ukazuje na to na nekoliko mjesta. U Rimljanima 8, 19 Pavao kaže: „Ta cjelokupno stvorenje ustrajno iščekuje ovo objavljivanje sinova Božjih.“ Tko su sinovi Božji? Crkva! Druhim riječima, stvorenje ustrajno čeka na Crkvu! Kao što je Bog tražio od ljudi da odražavaju njegovu sliku kroz brigu za stvorenje u Postanku 1, prva velika zapovijed, tako i ovdje Božja nova

zajednica, u moći Duha, pozvana je i opremljena biti Radosna vijest za stvorenje. Poslanica Efežanima opisuje Isusa kao „njega dade za glavu nad svim u Crkvi, koja je njegovo tijelo – punina Onoga koji ispunja sve u svima“ (1, 22-23). Tako je Isus i glava Crkve i Gospodar stvorenja, a to dvoje je povezano, što znači da je uloga Crkve da bude Isusovo tijelo, njegove ruke i noge, u pokazivanju njegovog gospodstva nad svim stvorenjem.

PITANJA:

- Vidi li vaša crkva svoju misiju samo prema pojedincima ili prepoznaje da naviještati „Isus je Gospodin“ znači tražiti njegovo gospodstvo u društvu i stvorenju?
- Propovijedate li ikada brigu o stvorenju, uvrštavate li to u učenje ili imate druge programe koji brinu za zemlju, divlje životinje, sade drveće i slično?
- Ako je Crkva „tijelo Kristovo“, kako mi pokazujemo Isusovo gospodstvo nad stvorenjem u tome kako koristimo prirodne resurse, energiju i brigu za bilo kakvo crkveno zemljište?

POVRATAK I ZAVRŠETAK

Odrastao sam vjerujući da kad se Isus vrati, ovaj će svijet biti potpuno spaljen i uništen. Veselio sam se nebu. Mislio sam da Biblija misli na takvo nebo, kada govori o „novom nebu i novoj zemlji“ (Otkrivenje 21, 1). Čitao sam kršćanske džepne knjige koje su slikovito opisivale strašne ratove (armagedon) gdje su vjernici bili uzneseni na nebo ostavljajući druge na zemlji. No bio sam zbunjen. Zašto bi Bog napravio svijet tako dobrim, uživao u njegovom održavanju i brizi, zapovjedio nam da se brinemo za njega i poslao Isusa da bude dio tog svijeta, ako je sve planirao potpuno uništiti? Što je sa svim starozavjetnim vizijama očišćenog i obnovljenog stvorenja, pustinja koje oživljuju, divljih životinja koje mirno žive s ljudima? I što je je apostolom Pavlom koji u Rimljanima 8 govori o nadi da „će se i samo stvorenje osloboditi ropstva raspadljivosti“ (redak 21)?

Postupno sam shvatio da se moja vizija kraja vremena jednostavno ne uklapa u veliku biblijsku priču. Od početka do kraja, Božja svrha u kreativnoj ljubavi, predanosti savezu, Isusovom spasenjskom djelu i u crkvenom pozivu uključuje i stvorenje kao i ljude. Tako sam ponovo pogledao Bibliju i konzultirao se s mudrim proučavateljima Biblije. Nekoliko me se stvari snažno dojmilo. Prvo, shvatio sam da je moja eshatologija (moja vizija kraja vremena), izgrađena na vrlo malom broju biblijskih redaka, često i složenom živopisnim i složenim slikama te da ju je teško razumjeti samu po sebi. Drugo, otkrio sam da taj pogled, da će svijet biti u potpunosti spaljen i uništen, nije bilo ono što je većina kršćana vjerovala kroz povijest. Zapravo, to je prilično moderna vizija koja je nastala u 19. stoljeću, u isto vrijeme kada su se neki kršćani povlačili od modernog svijeta i njegovih ideja

i u isto vrijeme kada su industrija i trgovina uništavale planet na načine nikad prije viđene.

Treće, i najbitnije, dok sam pažljivo ponovo čitao Pismo, otkrio sam da dvije teme uvijek idu ruku pod ruku u odlomcima o sudu. U Starom zavjetu Bog koristi nasilne i moćne slike kako bi govorio o sudu Izraelu i drugim narodima, ali uvijek postoji druga tema „ako se moj narod pokaje...“ i tema ostatka koji će biti siguran i ostati ili se vratiti nakon suda. Te teme pronalazimo i u Novom zavjetu, najjasnije u tijelu uskrslog Isusa. Kada je Isus uskrsnuo od mrtvih, njegovo uskrslo tijelo bilo je „prvina“ novog stvorenja (1. Korinćanima 15, 22-28), garancija da će vjernici također imati fizičko uskrsnuće tijela u novom stvorenju. No ono što vidimo u tijelu uskrslog Krista je istovremeno i kontinuitet i diskontinuitet. To je bilo isto tijelo. Čak je nosilo iste znakove čavala i koplja. To je bilo fizičko tijelo. Toma je mogao dodirnuti Isusa, a Isus je i kuhao i jeo ribu. No uskrsli je Krist isto bio i nekako drugačiji. Povremeno je ljudima bilo teško prepoznati ga: Mariji u Getsemanskom vrtu i dvojici prijatelja na putu za Emaus. Mogao se pojaviti ili nestati, čak i kroz zaključana vrata.

Te teme diskontinuiteta i kontinuiteta jedini su način kako možemo pronaći smisao biblijskih odlomaka o Isusovom drugom dolasku i krajnjem sudu. Doći će do radikalnog suda u kojemu će se stvorenje očistiti od svih infekcija grijeha i zla. Zato je tu moćna slika vatre. Ipak, ako poblizje čitamo, to je pročišćavajuća vatra, ne vatra potpunog uništenja. U 2. Petrovoj 3, 3-7 rečeno nam je da će se sadašnja zemlja i nebo suočiti s vatom suda, no u istim recima to je uspoređeno sa sudom vode iz vremena Noe. Riječ „uništen“ koristi se da bi se opisalo kako su vode poplavile svijet u to vrijeme (redak 6). No to tada nije

bilo potpuno uništenje, jer je vodilo Božjem savezu s cijelim stvorenjem kroz dugu. Poglavlje nadalje opisuje uništenje neba i elemenata, prije nego će zemlja „i sve na njoj biti ogoljeno“ (redak 10). (Neki stariji engleski prijevodi koriste na tom dijelu „izgoreno“, ali stručnjaci se slažu da je „opustošena“ točniji prijevod. To je poljodjelski termin sa slikom strništa koje je spaljeno nakon što je usjev požet, a ogoljena je zemlja spremna za novu sadnju. Ono što je uništeno je sve što je zlo, i ljudi i vlasti (na što se odnose „elementi“). Ono što ostaje iza, kao nakon poplave, očišćen je svijet spreman za Božji novi početak.

Za mene je ključni dio slagalice u razumijevanju ovog bilo kada sam pogledao riječi za *novo* stvorenje i *novu* zemlju i nebo. Nisam shvatio da Biblija koristi dvije različite riječi za novo: *neos* i *kainos*. *Neos* znači potpuno novo, nikad prije viđeno, dok je *kainos* suptilnija riječ koja može značiti obnovljeno, popravljeno, iskupljeno, restaurirano ili čak reciklirano! Pogodite koju riječ Novi zavjet uvijek koristi kada govori o novom stvorenju, novom nebu ili novoj zemlji? To je *kainos*, a ne *neos*! Baš kao što mi postajemo nova stvorenja u Kristu, kada se ponovo rodimo, ostajemo isto fizičko tijelo kao i prije, tako je novo stvorenje transformirana i očišćena verzija stvorenja koje je Bog stvorio i za koje brine u ljubavi.

U zaključku, dok i Star i Novi zavjet koriste jak i destruktivan jezik kako bi govorili o Božjem posljednjem sudu, oni također ostavljaju nadu za Božju stalnu svrhu za cijelo stvorenje. Morat će se dogoditi silovita promjena trenutnog svjetskog poretka kako bi se očistio i pročistio, no tijelo uskrslog Isusa daje nam nadu za cijelo stvorenje. Pavao piše u Rimljanima da će se stvorenje, umjesto da je potpuno uništeno, „osloboditi ropstva raspadljivosti da sudjeluje u slobodi slave djece Božje“ (Rimlja-

nima 8, 21). Petar, propovijedajući u Jeruzalemu, govori svojim slušateljima da će Isus ostati na nebu „do vremena sveopće obnove“ (Djela 3, 21). Sam Isus, koji sjedi u slavi, govori „Evo' sve činim novo“ (Otkrivenje 21, 5), što sugerira da se uzima nešto što već postoji i prepravlja se (riječ je *kainos*, ne *neos*).

PITANJA:

- Je li vas ovaj dio knjige potaknuo na dublje razmišljanje?
- Kako to uspoređujete s onime što su vas učili o krajnjoj sudbini ovog stvorenog svijeta?
- Koja pitanja još uvijek imate?
- Jeste li uzbuđeni zbog toga što u Bibliji postoji nada iza suda za cijelo stvorenje?
- Kakvu promjenu to treba učiniti u vašem životu i u prioritetima vaše crkve?

POVRATAK NA STARU BIBLIJSKU PRIČU

Danas trebamo novu priču ili, zapravo, trebamo se vratiti staroj priči koju priča Pismo. Trebamo razotkriti opasno vjerovanje da nam to što smo stvoreni na Božju sliku dopušta da izrabljujemo, zagađujemo i uništavamo stvorenje koje je Bog proglasio dobrim. Umjesto toga, trebamo vratiti biblijsku viziju koja je sažeta u dvama biblijskim terminima: šalom i Kraljevstvo Božje. Ti termini opisuju istu viziju na drugačije načine.

„Šalom“ je puno više od izostanka konflikta. On govori o obnovljenom, skladnom odnosu u svakoj dimenziji, odražava sklad unutar Trojstva. To uključuje duhovnu, društvenu, ekonomsku i ekološku dimenziju. Kraljevstvo Božje koje je Isus navijestio i pokazao, na sličan je način Radosna vijest u svakoj dimenziji: uključuje slobodu od grijeha i smrti, bolesti i patnje, isključenja i ugnjetavanja, raspadanja i neplodnosti. Šalom i Kraljevstvo Božje opsežni su i sveobuhvatni termini, donose viziju dobrobiti za ljude unutar stvorenja koje napreduje.

Odlomak kojem se često okrećem je Jeremija 29. Redak 11 postao je najcitiraniji biblijski redak na internetu: „Jer ja znam svoje naume koje s vama namjeravam – riječ je Jahvina . naume mira, a ne nesreće: da vam dadnem budućnost i nadu.“ Ta je pozitivna, nadom ispunjena, poruka predivna, ali izolirana, može se čitati individualistički i materijalistički. Njezin je kontekst ključan. Te su riječi dane prognanicima u Babilonu kada se činilo da su sva Božja obećanja neispunjena i da nema budućnosti. Kontekstualno, taj redak prati retke 4 do 7 koji daju najpuniji opis šaloma / Kraljevstva Božjeg koji se može naći u Bibliji, a koji sažimaju kršćansku viziju za pravedni i održivi svijet:

„Gradite kuće i nastanite se, sadite vrtove i uživajte urod njihov! Ženite se i rađajte sinove i kćeri! Množite se da se ne smanjite! Išтите mir zemlji u koju vas izagnah, molite se za nju Jahvi, jer na njezinu miru počiva i vaš mir!“

Evo kršćanske vizije za 21. stoljeće. Urbana je, no duboko povezana sa zemljom i lokalnim sustavom hrane. Puštaju se korijeni tamo gdje nas je Bog zasadio, čak i u izgnanstvu, a vjeruje se da je vrijedno investirati u budućnost započinjanjem obitelji. Traži i moli za „mir i prosperitet“ poganskih gradova koji su sada dom. Mir i prosperitet znače puno više od cvjetajuće ekonomije. Biblijski prosperitet je šalom vizija obnovljenog odnosa s Bogom, samim sobom, drugim ljudima i stvorenim redom. Samo tada može zaista bujati.

Ta vizija zato uključuje sve od borbe s nepravdom i rasizmom, do započinjanja crkava i evangelizacije, do jednostavnijih, radosnijih stilova života i rada na klimatskim promjenama. Ono što ju čini radikalno drugačijom od sekularnih strategija jest da je uvijek biblijski fokusirana na gospodstvo Isusa Krista. Ako kažemo „Isus je Gospodin“, najosnovnije kršćansko ispovijedanje, tada sve što njegovo gospodstvo obuhvaća postaje dio našeg poziva i misije. Gubitak biološke raznolikosti je važan, prvo i najvažnije zato što je sve stvoreno „od i za“ Isusa Krista, sve se „drži“ u njemu i uključeno je u „sve stvari“ koje su obuhvaćene njegovom smrću i uskrsnućem (Kološanima 1, 15-20). Klimatska promjena misijska je briga zato što najviše utječe na „najmanje od ovih“ (Matej 25, 40-45) i zato što sprečava Božje stvorenje da napreduje i štuje svog Stvoritelja.

PITANJA:

- Gdje vidimo Boga na djelu u ovom kontekstu?
- Jesu li to znakovi kraja vremena?
- Ako ljudi napuštaju ruralna područja, napada li Sotona moju crkvu, ili se događa nešto drugo?
- Kako crkva treba odgovoriti – je li naša glavna misija „spasiti ljude s broda koji tone“ i brinuti za nebo, ali ne za zemlju?
- Znači li da će prihvaćanje evanđelja sa sobom donijeti blagoslov zdravljem i uspjehom?
- Je li ovo vrijeme da ponovo proučimo Bibliju i Duha Svetoga kako bismo raspoznali Božju svrhu?

TREĆI DIO

ŠTO TO ZNAČI ZA CRKVU?

Velika biblijska priča Božje svrhe za sve stvorenje, od Postanka do Otkrivenja, ne bi trebala samo promijeniti naše razmišljanje. Trebala bi promijeniti naše prioritete kao pojedinaca, crkvi i kršćanskih organizacija. Kršćani i crkve na mnogim mjestima inspirirane su praktično odgovoriti na različite načine. U sljedećem dijelu podijelit ćemo neke od njihovih priča. Rasporedili smo ih tako da ilustriraju što znači živjeti veliku biblijsku priču suradnje s Božjom misijom u svijetu danas. Neke od tema koje pokrivaju su:

- Kako u praksi misija, štovanje i stil života mogu ići ruku pod ruku
- Tugovanje s našim braćom i sestrama dok promjene u okolišu vode u glad
- Voljeti svoje bližnje u odgovoru na krizu koronavirusa
- Crkve koje se odupiru „evanđelju prosperiteta“ kao bijegu od stvarnosti i materijalizmu
- Boriti se na prvim linijama klimatskih promjena
- Crkve koje holistički pristupaju učeništvu svojih članova
- Crkve koje pomažu da biološka raznolikost buja
- Crkve koje se uključuju u političko zagovaranje
- Učenništvo koje se vidi u promjenama osobnog stila života
- Crkve koje potiču svoje članove da biblijski razmišljaju o ekonomiji
- Crkve koje povezuju evangelizaciju s brigom za stvorenje, što vodi do rasta crkve

PITANJA:

- Dok čitate ove priče, razmišljajte o tome što ste ranije pročitali u ovoj knjizi. Mijenja li velika slika Božjih planova za sve stvorenje zadatak pastora i misionara?
- Kako bi to izgledalo u vašoj crkvi?
- Što vama i vašoj crkvi ili organizaciji govore ti primjeri?
- Kako ohrabriti svoje članove da postanu cjeloživotni učenici?

Živjeti sa sušom i gladi u Etiopiji

Godana dolazi iz duge loze stočara u ruralnoj Etiopiji. Imao je 100 koza i 50 ovaca, kao i stoku i deve, ali pet godina suše dovelo je do smrti svih njegovih životinja. Sada se on i njegova obitelj moraju preseliti u izbjeglički kamp. Rekao je: „Ostali smo dok sve naše životinje nisu uginule, tek onda smo mi otišli. Ovdje samo postojimo, čekamo da nas sunce i kiša unište. Samo zbog Božje pomoći i podrške vlade, još smo uvijek živi.“

„Ako ljudi žele moliti za mene“, kaže Godana, „neka mole za mene ovo: ako osoba ima mir, proći će kroz teškoće. Mir dolazi prvi. Pa neka mole za moj mir i dobro. I neka mole za moju obitelj. Bog ima moć jednog nas dana izvesti iz ove situacije. Nadamo se da ćemo pobijediti ovaj problem. Ako nam Bog pomogne, znam da možemo izaći iz ovoga.“⁸

Brinuti za izbjeglice na Cipru

Anglikanska katedrala Sv. Pavla u Nikoziji, jedna je od mnogih kršćanskih zajednica na Cipru koja pomaže izbjeglicama i tražiteljima azila koji u sve većem broju posljednjih godina dolaze

---

⁸ <https://www.tearfund.org/stories/2023/06/ethiopia-hunger-crisis-when-the-last-animal-is-gone>

s Bliskog Istoka i iz subsaharske Afrike. Njihovo gostoprimstvo uključuje i mjesečni obrok.

Kada je došla pandemija koronavirusa i Cipar je ušao u *lockdown*, katedrala Sv. Pavla proširila je ono što je već činila da omogući obroke dva puta tjedno – nekih dana i do 150 obroka – tražiteljima azila, izbjeglicama i drugima u potrebi.

Mnogi članovi aglikanske zajednice na Cipru su umirovljenici, ali to ih nije zaustavilo da svesrdno pomažu, daruju hranu i druge osnovne potrepštine kao što je toaletni papir, a telefonom pružaju pastoralnu skrb. To je privuklo podršku drugih ljudi bez vjerskih uvjerenja koji su željeli donirati novac kako bi crkva mogla pomoći još više.

Pomoć tijekom COVID-a u Indiji

U Pundžabu, amritsarska dioceza Crkve Sjeverne Indije, započela je pomoć tijekom COVID-a kako bi pomogla ljudima koji su posebno teško pogođeni tijekom *lockdowna*. Crkve su izašle u susret ranjivim i marginaliziranim ljudima. Jedna crkvena grupa svaki je dan pripremala obroke za oko 500 migrantskih radnika, putnika koji su zapeli, ljudi koji žive u slamovima, policiju i druge službenike u Amritsaru. Riža, leća i druga hrana dijelila se urbanim i ruralnim obiteljima u potrebi. Ženske grupe samopomoći počele su praviti maske za lice kako bi članice stvorile neki mali prihod tijekom ekonomskog pada, ali i pružile potrebnu zaštitu od COVID-a.⁹

Božji veći plan za Australiju

Jo Knight je direktorica Anglikanske prekomorske pomoći u Australiji i suosnivačica organizacije Renew Our World

⁹ <https://anglicanalliance.org/examples-of-how-churches-across-the-anglican-communion-are-taking-action-to-support-impoverished-vulnerable-and-marginalised-people-in-their-communities/#unique-identifier2>

(Obnovimo svoj svijet). Jo opisuje svoj put kako ju je Bog naučio da duboko cijeni cijelo njegovo stvorenje. „Usmjerio me je dalje od mojeg fokusa na pravdu samo za ljude, na njegov veći plan za obnovu svih stvari. Shvatila sam da je moj utjecaj na okoliš povezan s mojom ljubavi za siromašne, za pravdu za ovu generaciju i buduće generacije, i što to znači živjeti život koji donosi slavu Bogu. Sve je povezano.“

Jo je radila kao odvjetnica za prava izbjeglica i voditeljica u organizaciji Tearfund Australia. Kroz ovo, Bog je otkrio Jo važnost toga da pojedinac cijelim životom djeluje, ali i moć crkve koja radi zajedno u zagovaranju za probleme. Jo priznaje da je i njezina vlastita priča puna tenzija dok usput uči što znači biti Isusov sljedbenik, supruga osnivača crkve, mama, djelatnica s drugima za siromašne, sve to dok živi u potrošačkoj kulturi. Jo kaže dalje: „Ne možemo biti ravnodušni na plač siromašnih i uzdisanje našeg planeta. Moramo proširiti poruku da smo mi, crkva, pozvani odigrati svoju ulogu u brizi za njegov svijet.“

Poplave i oluje u Bangladešu

Selo pastora Martina, na bangladeškoj obali, pati od sve većeg broja ekstremnih oluja, ali pastor Martin svojoj zajednici pomaže da koračaju prema boljoj budućnosti.

„Obična oluja može donijeti ogromnu patnju i gubitak ovoj zajednici“, kaže pastor Martin. „Svaki put kada ih pogodi neka katastrofa, ljudi gube svoje stvari i trebaju se evakuirati u privremena skloništa. Najviše pate ranjive skupine, stariji i djeca. Ljudi također gube i usjeve pa više nemaju hranu koju mogu staviti na stol.“

Pastor Martin započeo je obuku kako se pripremiti za katastrofu i kako voditi akciju pomoći nakon katastrofe u suradnji

s organizacijama Tearfund i World Concern Bangladesh. Zatim je tu obuku stavio u praksu tako što je grupu ljudi iz zajednice zadužio da budu praktično spremi i djelotvorni tijekom katastrofe.

Tijekom nedavnih poplava, pastor Martin i njegova zajednica skupili su svoje resurse kako bi pomogli najranjivijima, donosili hranu i bitne potrepštine u osam lokalnih sela, za oko 10 000 ljudi. Čak su renovirali i crkvenu zgradu kako bi bila dovoljno jaka da bude sklonište od ciklona.

„Toliko sam zahvalan“, kaže pastor Martin. „Molite za nas kako bismo mogli nadići sve svoje probleme.“¹⁰

Promjena klime na Filipinima

Patricia Pagulayan iz Luzona na Filipinima kaže: „Naša zemlja ima neke od najljepših plaža na svijetu. No mi smo, također, i jedna od zemalja najsklonijih katastrofama. Svake godine cikloni prave katastrofalnu štetu, uništavaju polja riže, prihode, domove, čak i živote. Već vidimo sve češće i jače tajfune, koji su posljedica zagrijavanja oceana uslijed klimatskih promjena. Većina naših poljodjelaca i ribara su siromašni i jako su ovisni o okolišu. Moja svekrva je poljodjelka i vidjela sam iz prve ruke kako su tajfuni sravnili sa zemljom cijelu godišnju žetvu, što je za nju bio ogroman gubitak.“

„Ali u tim, najmračnijim, trenucima, vidimo kako vjera raste. Kada je ogroman tajfun 2020. udario, valovi visoki 3 metra sravnili su kuće sa zemljom, tisuće su obitelji raseljene, a ribarski brodovi i oprema je oštećena. Ribari su izgubili svoj jedini izvor prihoda. A čak i usred posljedica, vidjela se jaka vjera. Lju-

---

¹⁰ <https://www.tearfund.org/stories/2021/12/feeding-the-thousands-the-pastor-who-became-a-lifeline-to-his-storm-battered-community>

di su mi rekli kako još uvijek vjeruju da je Bog dobar i da će im Bog pomoći.“

„Srela sam mamu koja je nosila svoje dojenče u svojem sklepanom domu, napravljenom od cerade i prazne vreće koje su njoj i njezinom djetetu davale privatnost. Čvrsto je držala veliku vreću riže koju joj je crkva dala i rekla da to čuva kako bi im potrajalo još nekoliko tjedana, prije nego joj se suprug vrati s posla iz drugog grada. Još uvijek mogu vidjeti očaj i beznađe u njezinim očima, ali na kraju našeg razgovora, rekla mi je da vjeruje da će joj Bog pomoći – njoj i njezinoj obitelji da to nadiđu.“

„Ja sam mama dvoje male djece – devetogodišnjaka i petogodišnjaka – oni jedva znaju što su to emisije ugljika. No za njih klimatska promjena brzo postaje stvarnost. Nepredvidivi uzorci vremena uzrokuju kišu usred suhe sezone. Oni primjećuju da drveća manga ne donose plod ljeti; kišno razdoblje traje duže, ljetni su dani ekstremno topliji. Moj stariji sin, koji ima astmu, ima češće napade astme zbog stalnih promjena vremena i kaže mi koliko se brine što postaje prevruće. ‘Mama, zašto se vrijeme stalno mijenja?’“¹¹

Biblijsko proučavanje o brizi za okoliš u Burkini Faso

Pastor Traore živi sa svojom ženom i troje djece u gradu na zapadu Burkine Faso, u Zapadnoj Africi. On već 11 godina vodi crkvu i primijetio je razliku koju klimatske promjene čine u njegovoj zajednici. Kada su rijeke počele presušivati, počelo je biti manje biljaka i životinja, zemlja koja je bila plodna postajala je teška za obrađivanje, a sve više ljudi je gladno. Pastor

¹¹ https://www.tearfund.org/stories/2023/05/standing-with-those-bearing-the-brunt-of-the-climate-crisis?utm_source=Tearfund+Action&utm_campaign=01c7f08413-EMAIL_CAMPAIGN_2023_05_03_08_31&utm_medium=email&utm_term=0_01c7f08413-%5BLIST_EMAIL_ID%5D&mc_cid=01c7f08413&mc_eid=36ea09c42f

Traore vodi biblijsko proučavanje u svojoj crkvi kako bi pomogao svojoj zajednici da razumije Božju svrhu za stvorenje i za njih same.

„Kao stvoritelj, kada je Bog stvorio, sve je stavio na svoje mjesto prije nego je čovjeka postavio u vrt“, objašnjava pastor Traore. „Čak je i naredio čovjeku da obrađuje vrt. Što to znači, obrađivati? Održavati ga. Ako smo to zaboravili... radit ćemo suprotno od onoga što Bog traži od nas. Mi moramo biti ti koji će štititi okoliš... Čak i ako svijet završi sutra, želim posaditi drvo danas.“

Pastor Traore također gleda izvan svoje crkve, radi kako bi pronašao ljude unutar zajednice koji najviše pate zbog suše i šalje ih na obuku s lokalnom kršćanskom organizacijom kako bi naučili poljodjelske tehnike koje će povećati njihove urode u sušim uvjetima.

„Ako samo dolazimo u crkvu i odemo, ne pokušavajući utjecati na zajednicu... zaista nema smisla“, kaže pastor Traore. „Zaista mislim da postoji nada... hrabrost se rađa u srcima.“¹²

Libanonski cedri

Posljednjih nekoliko godina bile su teške za kršćansku konzervatorsku grupu A Rocha Lebanon jer se crkva nužno fokusirala na pomaganje velikom broju izbjeglica iz Sirije. Mnogi su se naselili u dolini Bekaa, gdje su planine uglavnom gole bez prirodnog drveća, a erozija se povećava.

A Rocha je radila s lokalnim školama i izviđačkim grupama kako bi sadila Libanonski cedar u Beki, poznato biblijsko drvo, koje može živjeti 2000 godina.

---

¹² <https://www.tearfund.org/stories/2021/10/the-church-in-burkina-faso-thats-putting-gods-word-into-action>

To je bio dio ekološkog projekta Qab Elias, osmišljenog s lokalnim stanovništvom kako bi pomogli spriječiti gubitak drveća i osigurati lijepo, sjenovito mjesto, gdje djeca i odrasli mogu uživati u pikniku, igrati se i učiti o okolišu. Taj projekt želi izgraditi zajednicu i cijeniti Božje stvorenje. Dolina Bekaa jedno je od najvažnijih svjetskih mjesta za ptice selice, i zato kao što pruža dobrodošlicu sirijskim izbjeglicama, ta je šuma i mjesto gdje se ptice selice mogu odmoriti i nahraniti.¹³

Mijenjati zakon u Peruu

Zajednice u Peruu suočavaju se sa sve više suša i poplava. Organizacija Paz y Esperanza (Mir i nada) pridružila organizaciji Vida Abundante (Život u izobilju), koju vodi Pilar Civentelo, i drugim kršćanskim grupama kako bi osnovali organizaciju Renew Our World Peru (Obnovi naš svijet Peru). Fokusirali su se na podizanju svijesti u crkvama diljem Perua, o kršćanskoj teologiji koja govori o odgovornosti za okoliš.

Također su se pridružili koaliciji kojoj pripada više od 50 organizacija, Movimiento Ciudadano Frente al Cambio Climatico (MOCICC) ili Građanski pokret protiv klimatskih promjena, kako bi tražili da vlada nešto poduzme. Vida Abundante radila je s MOCICC-om na praktičnim demonstracijama ekološki dobrih poljoprivrednih tehnika. Za taj su svoj posao osvojili i nacionalnu ekološku nagradu.

Vida Abundante također koristi medijske intervjuje kako bi ukazala na važnost klimatskih pitanja među političarima i stanovništvom. Organiziraju javne forume za dijalog između političara i stanovništva. Bilo je dobro pokazati da crkva može doprinijeti poboljšanju života naroda, a to je sve pomoglo uvjeriti

¹³ <https://lebanon.arochoa.org/en/projects/qab-elias-environmental-project/>

vladu Perua da prihvati zakon o klimatskim promjenama, što je bio prvi takav zakon u Južnoj Americi.¹⁴

Od Konga do Londona – životni stil na duge staze

Svećenica Dora Jejey rođena je u Brazzavilleu, u Kongu, a ima i gansko / bjelokosno i nigerijsko naslijeđe. U svojim tinejdžerskim godinama udaljila se od kršćanstva, ali kasnije se vratila. Dora je radila kao glumica i s mladima, prije nego se zaredila i služi u anglikanskoj crkvi u Londonu.

„Prije nego sam počela razmišljati o aktivizmu, crkva je bila nešto što sam radila nedjeljom, zato nisam baš povezala svoju vjeru s tim kako živim svoj svakodnevni život. Nisam vidjela da stvari u mom svakodnevnom životu, koje su se meni činile kao nevažni trenuci, Bogu jesu važne. Svaki izbor koji napravim, utječe na nekog drugog i ja toga moram biti svjesna. Zato sam promijenila dobavljača energije za onog koji energiju dobavlja iz obnovljivih izvora. Kupujem samo rabljenu odjeću. A zatim sam, tijekom posljednjih dviju godina, prvo postala peskaterijanka, zatim vegetarijanka, a sada sam veganka. Izbor hrane koju jedemo ili odjeće koju nosimo, paralelno utječe da naš kršćanski hod bude relevantniji.“¹⁵

Vjerni stil života u Ujedinjenom Kraljevstvu

Osim što ne zaboravlja svoju platnenu torbu za kupovinu ili šalicu za kavu, Jo Herbert-Jamesin pristup održivosti vidi se u svakom aspektu svog života – kući, poslu, odmoru i putovanju. Jo i njezin suprug čak su planirali da njihovo vjenčanje bude

¹⁴ This story was from Rolando Perez, a co-founder of Renew Our World. <https://learn.tearfund.org/en/resources/case-studies/advocacy-in-peru-changing-climate-policy>

¹⁵ From Tearfund's Restoration Story video <https://www.youtube.com/watch?v=AthRqGldmc8>

bez otpada. U kulturi koja slavi osobnu slobodu i beskrajne mogućnosti, živjeti unutar samopostavljenih granica izazovno je i čudno putovanje, ali i putovanje koje duboko pročišćava.

Jo kaže: „Mogu vam reći sve praktičnosti života bez stvaranja otpada, ali također vam mogu reći i da je život bez stvaranja otpada bilo jedno od najdublje duhovnih putovanja na kojemu sam bila. Ono što me takav stil života uči o vlastitom srcu, duboko je uznemiravajuće. Razotkriva moje srce i idole koji sjede u meni, na način na koji to mnogo drugih stvari ne čini.“

„Ako to činim samo ja, nema velike razlike. No, to stvara veliku razliku meni i Bogu, a stvara i veliku razliku na vječni utjecaj mojih vlastitih odluka. Prvo i najvažnije, živim na taj način zbog vjernosti Kristu, a nadam se da to čini razliku. Na kraju krajeva, čini razliku, jer kad se pridružite drugima, zaista čini razliku.“

„Ako cijeli luk povijesti i Božje priče idu prema pravdi i dolasku njegovog Kraljevstva, moja je vjera unutar istine te priče. Hrabrost da idem dalje nalazim u tome da to je Božja priča: on će ispuniti svoju svrhu, njegovo će Kraljevstvo na kraju doći, a ja ću se moći pridružiti.“¹⁶

Kutija ideja, Francuska

Kutija ideja je radionica ručnog rada koju vode različite, odlučne žene iz evanđeoske crkve u Bloisu, u središnjoj Francuskoj.

Crkva je vidjela da raste broja ljudi u njihovoj lokalnoj zajednici, koji pate od samoće i izoliranosti. U isto vrijeme, sve više njihovih susjeda, posebno novo pridošlih migrantskih obitelji, mučili su se spojiti kraj s krajem. Kutija ideja ispunjava potrebe na nekoliko razina.

¹⁶ <https://www.tearfund.org.au/stories/all-in-faith-courage-and-living-zero-waste>

Ekonomska dimenzija – grupa izrađuje ručne radove i prodaje ih, zatim koristi zaradu za mikrozajmove lokalnim obiteljima u potrebi i za pomoć u plaćanju viza za tražitelje azila. Grupa također podupire i školu u Kambodži.

Ekološka dimenzija – žene iz Kutije ideja koriste reciklirani traper, boce za mlijeko i druga pakiranja kako bi pravili korisne i lijepe stvari. Oko 70 posto korištenih materijala su reciklirani, tako se brinu za Božje stvorenje.

Socijalna dimenzija – šivajući zajedno stvaraju se dublji odnosi, a grupa je bila žila kucavica prijateljstva i podrške mnogim svojim članovima.

Duhovna dimenzija – Francuska je vrlo sekularno društvo i ljudima može biti teško pronaći mjesto gdje se osjećaju sigurni podijeliti svoja pitanja o smislu života. Žene koje sudjeluju u Kutiji ideja na različitim su točkama duhovnog putovanja. Neke su predane sljedbenice Isusa, druge nisu, ali sati koje provode radeći zajedno, stvaraju mjesto gdje se može razgovarati o najdubljim životnim pitanjima.

Vinograd Boise u Idahu, SAD

Pastor Tri Robinson osjećao je kako sputava svoju ljubav za Božje stvorenje i godinama izbjegava propovijedati o toj temi. Okidač je bila njegova odrasla kćer, koja nije više dolazila u crkvu, ali je jako brinula za okoliš; izazvala ga je tijekom jednog obroka. Tri je znao da propovijedati o brizi za stvorenje može biti teško i razdorno, jer mnogi američki evanđeoski kršćani ne vjeruju ekolozima i mogli bi otići iz crkve u kojoj je on tako teško radio da ju izgradi. Ali nije mogao prestati pisati tu propovijed u svojoj glavi, misleći o svim biblijskim odlomcima koji su mu govorili – i o glasu svoje kćeri.

Noseći svoje uobičajene kaubojske čizme i traper, Tri govori priču o tome kako je ta nervozna propovijed bila primljena. „Vidio sam nekoga da je ustao i počeo pljeskati, zatim još desetak ljudi i još desetak, dok svi u dvorani nisu stajali i pljeskali. I u tom trenu shvatim da sam upravo propovijedao poruku koju su oni čeznuli čuti. Vidim suze u njihovim očima. Osjećam kako emocije rastu. To mi se ne događa često u crkvi, kao ni pljesak. Osjećam olakšanje. Zadivljen sam. Suze mi jednostavno cure.“

„Zamah tog jutra samo se nastavio. Poruka je išla dalje. Podijelili smo se u timove i svima zadali zadatke. Svi su uzbuđeni – ne samo zato što sam pokazao da je u redu biti kršćanin i ekolog, već zato što oni mogu raditi.“

„Ljudi iz zajednice čuli su o našem novom poslu i naša crkva raste. Dvadeset godina kasnije, ja sam još uvijek onaj lik poznat po tome, i ne znam zašto, jer znam da ima mnogo drugih koji nose tu baklju, ali nema ih toliko koliko biste mislili.“¹⁷

Baptistička crkva Coquerial ozbiljno uzima zapovijed da traži i spašava izgubljene.

Svake godine, plastikom zagušena rijeka Tejipió, koja teče tim dijelom Recifea u sjeveroistočnom Brazilu, poplavi. Kada se poplavne vode dignu na opasnu razinu, obučeni tim crkve za poplave kreće svojim brodovima tražiti one koji žive u opasnosti. U svibnju 2022., brigada za poplave spasila je 420 ljudi iz njihovih domova. Pastor José Marcos i njegov tim, na katu crkvene zgrade, također pružaju sklonište za 80 ljudi, čak i kada je donji kat poplavljen. U danima nakon te poplave, pomagali su 2000 obitelji koje su izgubile sve u poplavi, osiguravajući im hranu,

---

¹⁷ From <https://meditativestory.com/tri-robinson/> Tri's story is told in a film, Cowboy and Preacher

odjeću, sredstva za čišćenje, krevete i madrace. „Nema sumnje da bismo bez crkve imali mnogo više smrtnih slučajeva“, kaže pastor José.

Zagušena rijeka Tejipió je simptom siromaštva i lošeg urbanog planiranja, što znači da ljudi grade domove blizu rijeke jer nemaju kamo ići. Tu nema skupljanja otpada, a ljudi ga nemaju gdje odložiti: rijeka je odlagalište i začepljena je plastikom, zato kada dođu kiše, obale rijeke samo puknu.

Baptistička crkva Coquerial pridružila se drugim lokalnim crkvama u kampanji „Čista rijeka, zdrav grad“ s peticijom gradskim vlastima i listom ideja za poboljšanjem. Imali su nekog uspjeha: vlasti su počele čišćenje rijeke i kopanje jaraka te su započele park koji bi sigurno apsorbirao poplavne vode. „Čista rijeka, zdrav grad“ također blisko surađuje s lokalnim ljudima kako bi im pomogli da razumiju potrebu zaštite okoliša i koja je njihova odgovornost u brizi za rijeku. Crkva i zajednica sami su očistili rijeku – a bacanje otpada se smanjilo. Pastor José je odlučan da će se jednoga dana u rijeci Tejipió moći pecati, kao što su to mogle ranije generacije.¹⁸

---

¹⁸ From <https://www.tearfund.org/stories/2023/07/flood-brigades-and-rehabilitating-a-river>

ZAKLJUČAK

Sada je red na vama! Ova je knjižica dala pregled nekih velikih problema s kojima se suočavamo danas na globalnoj razini te kako evanđelje govori o njima. Poziv nama kršćana je ne čekati da Bog dođe i spasi nas s umirućeg planeta. Naš je poziv tražiti Kraljevstvo Božje na zemlji kao što je na nebu. Samo zamislite milijune lokalnih crkava u svakom dijelu svijeta kako počinju moliti i djelovati za Božje Kraljevstvo u svojim lokalnim i nacionalnim kontekstima. Zašto ne biste započeli tamo gdje jeste... i javite nam kako vam ide?!

TKO JE PROIZVEO OVU KNJIGU

Glavni autor je pastor dr. Dave Bookless, ravnatelj teologije za organizaciju A Rocha International, katalist za Brigu o stvorenju pri Lausanskom pokretu i član odbora organizacije Renew Our World.

Knjizi su doprinijeli mnogi drugi iz pokreta. Puno hvala: Tsion Alemseged (Etiopija), Maria Andrade (Ekvador), Raquel Arouqa (Brazil), Rames Babu (Indija), Matthias Boehning (Njemačka), Jessica Bwali (Zambija), Rachel Carnegie (UK), Paul Cook (UK), Paul Flavel (Australija), Martin Kapenda (Zambija), Joel Kelling (UK i Jordan), Jo Knight (Australija), Ewi Lamma (Kamerun), Christine MacMillan (Kanada), Rachel Mander (UK), Lynne Marian (SAD), Rachel Mash (Južna Afrika), Ben Niblett (UK), Chalwe Nyirenda (Zambija), Joylin Niruba (Indija), Dibankap Benvictor Ojongmanyinkongho (Kamerun), Ben Osawe (Nigerija), Promise Salawu (Nigerija), Rolando Pérez Vela (Peru), Elizabeth Perry (UK), Kuki Rokhum (Indija), Jocabed Solano (Panama) i Emma Wyndham Chalmers (Australija), i svakom suradniku koji je ispričao priču.

Renew Our World je globalni pokret kršćana za pravedan i održiv svijet.

Imamo nacionalne organizacije u 21 zemlji, na svakom kontinentu. Članovi organizacije su A Rocha Gana, A Rocha International, Abundant Africa, ACET Nigeria, Anglican Alliance, DAI Cameroon, EFICOR, ECO Brixs, Integra, Malawi Creation Care Network, Micah Netherlands, Micah Zambia, Paz y Esperanza Colombia, Paz y Esperanza Perú, Tearfund, Tearfund Australia, Tearfund Canada, Tearfund Ireland, Tearfund Netherlands, Tearfund New Zealand, World Evangelical Alliance, Zambia Youth Environment Network i drugi.

Možete se pridružiti organizaciji Renew Our World kao organizacija ili primati naše e-milove kao pojedinci. Saznajte više na www.renewourworld.net ili na našim društvenim mrežama.

Ako želite proširiti, povećati i produbiti svoj pogled na Boga i njegovu istinsku brigu, ne samo za čovjeka, već za cjelokupno stvorenje; ovo je knjižica koju svakako trebate pročitati.

Dok čitate ove vrlo strukturirane i biblijski utemeljene istine o Bogu i njegovom stvorenju, bit ćete zazvani na duboko promišljanje o vašem utjecaju, brizi i djelovanju u Njegovom svijetu, ali i potaknuti da, kao oni koji su stvoreni na Njegovu sliku, tu obnovljenu sliku pokažete u pravom svjetlu Njegovom cjelokupnom stvorenju.

Ja zasigurno jesam.

Ratko Medan

Pastor EPC Stijena spasenja

U našoj evanđeoskoj tradiciji kršćanstva pristup ekleziologiji i životu crkve često nas naglaskom usredotočuje na vrlo lokalno promišljanje i djelovanje. Kvalitetna i izazovna pitanja postavljena u ovoj knjižici uspješno nas pomiču iz naših uskih i parohijalnih izazova na perspektivu Stvoritelja koji nikad nije zaboravio da je cjelokupno stvorenje to koje uzdiše u mukama. Knjižica je kvalitetan poticaj kršćanima na aktivno sudjelovanje u Božjem sveobuhvatnom planu koji “novim čini sve”.

Filip Grujić

Pastor Baptističke crkve Zagreb

